

Στο Δεσποτάτο του Μυστρά - Ανδρέα Κατσάρα (Α΄ Βραβείο)

Η χαραυγή προβάλλει ξαναμμένη, ο ήλιος ξεμυτά, χαϊδολογά με τις ακτίνες του τα κρυφά δασωμένα διάβατα, τα ευωδιαστά περιβόλια, τα παλάτια των Δεσποτών. Οι χρυσές σαΐτες του πέφτουν στην πέτρινη πολιτεία με τα μονότοξα γιοφύρια, τους λιθόστρωτους δρόμους της, το καστέλι* που 'ναι χτισμένο στην κορφή του βουνού.

Ο Μυστράς, η Μητρόπολη του Βυζαντινού Δεσποτάτου στην Πελοπόννησο, ξυπνά λουσμένος στο φως, καλωσορίζοντας τη δέκατη τρίτη μέρα του μήνα Απρίλη, του έτους 1425.

Είδα την πρώτη παπαρούνα κολλημένη στη μάντρα της στενής αυλής μας. Κι ύστερα, θαρρείς κι έγινε κάποιο θαύμα, γέμισε ο τόπος απ' αυτές, οι φράχτες πνίγηκαν στις μαργαρίτες, το χαμομήλι ξεχείλισε στις πλαγιές, έζωσε τα φράγκικα κάστρα και τις εκκλησιές.

Το σπίτι μας είναι δίπατο, με λιακωτό που βλέπει προς την κοιλάδα. Δε μοιάζει με τ' αρχοντικά που τους παραστέκεται προστατευτικά ο πύργος τους, είναι όμως ευρύχωρο και βολικό. Στο ανώγι περνάμε τις μέρες μας, ενώ το κατώγι το 'χουμε για αποθήκη ή σταβλίζουμε τα ζώα μας.

Σήμερα ξύπνησα με μοσχοβολιές. Η μητέρα σιγοβράζει στην πήλινη χύτρα κάποιο από κείνα τα φαγητά που 'χουν μέσα φλούδες από μανταρίνι και μυρωδάτα μοσχοκάρυδα. Στις κόγχες των τοίχων φωλιάζουν κιούπια με ελιές, γυάλες με μπαχαρικά, καλάθια με κάστανα που περίσσεψαν από τα χειμωνιάτικα νυχτέρια. Κι ένα κανάτι με μαλβάζικο* κρασί σε μια γωνιά, πλάι στη στάμνα με το δροσερό νερό, «περιμένει» τον ερχομό του πατέρα για να σερβιριστεί σε γιορτινό τραπέζι.

Τούτη την ώρα οι ρογατόροι* θα ξεσέρνουν τη μεγάλη αμπάρα της φορτέτσας,* βγάζοντας τα χοντρά βιδόνια της. Για μια ακόμα μέρα η Πάνω Πόλη θα «δεθεί» μ' αυτή που βρίσκεται έξω από τα τείχη, εκεί όπου γίνεται το βουερό παζάρι.

Η μητέρα μου βάζει στη χούφτα δυο δουκάτα* και με στέλνει να ψωνίσω. Τα χρήματα είναι λίγα, γι' αυτό και θα πρέπει να τα κάνουμε καλό κουμάντο. Οι περισσότεροι σε τούτο τον τόπο είναι φτωχοί. Μέσα σ' αυτούς ανήκουμε κι εμείς.

Ο Δεσπότης Θεόδωρος ΒΔ Παλαιολόγος βάζει στους κατοίκους μεγάλους φόρους. Έτσι δεν είναι λίγες οι φορές που αγρότες, ταβερνιάρηδες και έμποροι βγαίνουν στους δρόμους παραπονούμενοι, γυρεύοντας το δίκιο τους και μέρες καλύτερες. Ο Δεσπότης όμως επιμένει. Λέει και ξαναλέει στο λαό πως μόνο σαν συγκεντρωθούν πολλά χρήματα θα μπορέσει να οχυρωθεί σωστά ο Μυστράς. Θέλει να χτίσει ολοτρόγυρα προμαχώνες γερούς, κάστρα σαν πέτρινους γίγαντες, πύργους θεόρατους. Πιστεύει πως μόνο έτσι θα γλιτώσουμε από τους Φράγκους και τους Μπαρμπαρίνους, απ' την κουρσάρικη μάνητα και το αιμοβόρικο γιουρούσι τους: «Τις μπομπάρδες* και τις φαλαρίδες* τους μόνο ένα γερό καστέλι μπορεί να τις αντέξει», ισχυρίζεται. «Αλλιώς το Δεσποτάτο θα υποκύψει στα ρεσάλτα* τους».

Ο πατέρας, μπροστά σ' αυτή την κατάσταση, άλλαξε δουλειά. Άφησε τα κτήματα που μας πρόσφεραν κέρδη ελάχιστα κι άρχισε να εργάζεται στο λιμάνι της Μονεμβασιάς. Ξεφορτώνει κιούπια και σακιά με τρόφιμα που έρχονται από την Κρήτη και την Αφρική, τη Νότια Ρωσία και τη Βασιλεύουσα. Τώρα τον βλέπουμε αραιά και πού και μένα μου λείπει πολύ. Κι η μητέρα λυπάται, αλλά προσπαθεί να μη το δείχνει. Τα ασημένια νομίσματα που ρίχνει στο τραπέζι τις φορές που έρχεται να μας δει, δεν είναι αρκετά να διώξουν τη στενοχώρια μας.

Τότε πέφτω στην αγκαλιά του κι αρχίζω τα παρακάλια: «Γιατί δε με παίρνεις κι εμένα μαζί σου; Είμαι μεγάλος πια, όλο και κάπου μπορώ να σε βοηθήσω...».

Όμως η απάντηση έρχεται πάντα η ίδια: «Είσαι μόνο δέκα χρονών, Ιωάννη. Κι αν έρθεις μαζί μου, ποιος θα φροντίζει εδώ τα κτήματά μας; Έπειτα είναι κι η μητέρα σου... μόνη της θα την αφήσουμε στο Μυστρά;»

Καταλαβαίνω πως έχει δίκιο και σωπαίνω. Άλλωστε δεν ξέρω αν θα μπορούσα να ζήσω σε κάποια άλλη πολιτεία πέρα από τούτη που γεννήθηκα και μεγάλωσα. Εδώ είναι όλα τόσο χαρούμενα και φωτεινά, που δε μου κάνει καρδιά να τα αποχωριστώ, να τ' αφήσω πίσω μου και να ζήσω κάπου αλλού. Το πρώτο πράγμα που αντικρίζω κάθε πρωί καθώς βγαίνω απ' το σπίτι μας, είναι τα παλάτια των Δεσποτών στην Πάνω Χώρα, ριζωμένα στο μεσοκόρμι του βουνού. Κι ο φράγκικος πύργος, ψηλόλιγνος και μονοκόμματος σαν πέτρινος δράκοντας, λες και κρέμεται στον αέρα!

Λίγο πιο κει, «κολλημένη» στον απότομο βράχο, η «Περίβλεπτος», που πάμε και προσευχόμαστε με τη μητέρα τις Κυριακές, όταν η Μητρόπολη* γεμίζει από κόσμο.*

Στον τόπο μας υπάρχουν πολλές εκκλησιές. Όλες μέσα σε περιβόλια πολύχρωμα κι ευωδιαστά. Φέτος άρχισε να χτίζεται άλλη μία. Τη φτιάχνουν στην ανατολική πλευρά του βουνού κι άκουσα πως θα την ονομάσουν «Παντάνασσα». Ολημερίς δεκάδες εργάτες κουβαλούν με κάρρα πέτρες, κάτω από τις οδηγίες του Πρωτοστράτωνα Ιωάννη Φραγκόπουλου.

Από την Πάνω Χώρα που βρίσκεται το σπίτι μας ακολουθώ το λιθόστρωτο δρομάκι, αυτό που βγάζει έξω από τα τείχη και οδηγεί στην Κάτω Πόλη. Περνώ την Πύλη της Μονεμβάσιας και βγαίνω στον κεντρικό δρόμο που καταλήγει στην άλλη είσοδο του τείχους, την οχυρωμένη πύλη τ' Αναπλιού.

Δυο σπαχήδες* αρματωμένοι με κάνουν ν' αναπηδήσω σε μian άκρη φοβισμένος. Τα αφρισμένα φαριά τους τρέχουν μ' ορμή, τα καρφοπέταλα βροντολογάνε χαλώντας την ησυχία του πρωινού. Στο παζάρι οι πάγκοι έχουν κιάλας στηθεί. Καθώς περνώ ανάμεσα τους, με πιάνει ζάλη από τη σμύρνα και την αλόη, ζηλεύω το σκούρο μέλι που το διαλαλούν κάποιοι Εβραίοι έμποροι.

Κάποιο κορίτσι με μάτια ολοκάθαρα, γαλάζια σαν το ξάστερο ουρανό και ξαναμμένα μάγουλα, με παρακαλάει ν' αγοράσω ξεραμένα σύκα. Το προσπερνώ βιαστικά, γιατί τα λίγα δουκάτα μου είναι για άλλες αγορές. Λίγο

παρακάτω, τρεις γυναίκες με πρόσωπα φτιασιδωμένα και γαριασμένα φορέματα, που μοιάζουν με τσιγγάνες της Αιγύπτου, τραγουδούν συνοδεία μουζικάντηδων. Κάποια απ' αυτές γυρίζει μέσα στον κόσμο ζητιανεύοντας χρήματα.

Μια ηλικιωμένη αρχόντισσα με μπόλια πολύχρωμη και πνιγμένη στα τζοβαίρια,* γεμίζει τους ντορβάδες της με εκλεκτέςπραμάτειες, φορτώνοντας σα ζώο τη δούλα που τη συνοδεύει.

Πέφτω πάνω στον Ιλαρίωνα, ένα γνωστό μου μοναχό που καλογερεύει στη μονή Βροντοχίου. Τραβάει απότομα το καπίστρι της ιδρωμένης μούλας του κι εκείνη σταματά ακριβώς δίπλα μου.

«Τι κάνεις Ιωάννη;» με ρωτά με την κελαρυστή φωνή του, «καιρό έχουμε να σε δούμε από το μοναστήρι».

«Έφυγε ο πατέρας και δουλεύω εγώ τα κτήματα: του απαντώ. «Όποτε τα καταφέρω θα 'ρθω...»

«Να σ' έχει ο Θεός καλά, παιδί μου. Να, πάρε τούτο να δροσιστείς». Κι από 'να μπόγο που κρατά στη μασχάλη του μου δίνει ένα κατακκόκινο ρόδι.

«Θα σε περιμένω», μου φωνάζει καθώς τον βλέπω να ξεμακραίνει μες στην οχλαλοή.

Ανηφορίζοντας ξανά για την Πάνω Χώρα, φορτωμένος με φαγώσιμα απ' το παζάρι, σταματώ για λίγο έξω απ' την Αγια- Σοφιά. Η πεζοπορία μέσα από τα καλντερίμια και τα καμαροσκέπαστα διαβατικά, μου 'χει κόψει την ανάσα.

Σπρώχνοντας τη βαριά ξύλινη θύρα της πλινθόκτιστης εκκλησιάς χώνομαι σ' αυτή αφήνοντας τα καλάθια με τα ψώνια μου στη φαρδιά πεζούλα της αυλής. Κάτω απ' τα γλυκόφωτα καντήλια που φωτίζουν τους ολόσωμους αγίους, τους μάρτυρες και τους ιεράρχες, νιώθω ήσυχα και γαληνεμένα.

Οι αχτίδες του ήλιου, καθώς χιμάνε απ' τα στενά παραθύρια, χρυσώνουν τα πορφυρά φωτοστέφανα των αρχαγγέλων, κάνουν το θλιμμένο πρόσωπο της Παναγιάς να λάμπει.

Η Αγια-Σοφιά δεν έχει τα πλούτη της Μητρόπολης, της Ευαγγελίστριας και των Αγίων Θεοδώρων, ούτε τη λάμψη εκείνων. Είναι παλιά, μισοσκότεινη, με τα μαλάματά της λιγοστά. Εμένα όμως μ' αρέσει, γιατί νομίζω πως με παίρνουν οι άγγελοι στα φτερά τους και με ταξιδεύουν στον ουρανό.

Βγαίνω ξανά στο φως. Μερικά σύννεφα που τρέχουν στον ουρανό καταπίνουν για λίγο τον ήλιο κι ύστερα το τοπίο γίνεται ξανά λευκό, η πολιτεία αστραποβολάει. Φτάνω σπίτι μας, αφήνω βιαστικά τα πράγματα και ορμώ στα πλακόστρωτα στενά, μ' ένα κυνηγιάρικο σκυλί ξοπίσω μου. Τούτες οι ανοιξιάτικες μέρες μοιάζουν μ' ολόδροσα λιβάδια, θυμίζουν ένα μεγάλο πανηγύρι που μοσχομυρίζει γαρύφαλλο. Βρίσκω ένα φίλο μου και χυνόμαστε στις γειτονιές του Μυστρά, με τη ζωή να φτεροκοπά στις φλέβες μας, με μια χαρά στη ψυχή μας, έτσι, δίχως λόγο. Χορτασμένοι απ' το παιχνίδι, χωρίζουμε κοντά στο μεσημέρι, όμως εμένα δε μου κάνει καρδιά να γυρίσω σπίτι. Τραβώ για το εργαστήριο του Κυρ-Ανδρόνικου, ένα φτωχικό γιατάκι χτισμένο με λάσπη και τούβλα, γεμάτο πριονίδια. Εκείνος, καθώς με βλέπει, αφήνει τα εργαλεία του και μου κάνει νόημα να πλησιάσω.

«Δεν πήγες στα χωράφια σήμερα, Ιωάννη;»

«Είπα να ξεκουραστώ λιγάκι. Να σε βοηθήσω στη δουλειά σου;»

«Σιγά τη δουλειά που 'χω, να με βοηθήσεις κιόλας. Κάτσε, αν θες, να μου κάνεις παρέα», μου απαντά γελώντας καλόκαρδα.

Κάθομαι σ' ένα σκαμνάκι και κείνος με φιλεύει χλωροτύρι με κριθαρένιο ψωμί. Καθώς συνεχίζει το πελέκημα, παρατηρώ τη γεροδεμένη κορμοστασιά του, θαυμάζω τη δύναμη που 'χουν τα χέρια του. Ο Κυρ-Ανδρόνικος είναι απ' τη Μεθώνη και θαρρείς πως κουβαλάει πάνω του όλο το μύρο της θάλασσας. Τα ολοκάθαρα μάτια, του έχουν μέσα τους κάτι απ' την ανοιχτωσιά του πελάγου.

«Θα πας τ' απόγιομα στην πολιτεία; Άκουσα πως θα έρθουν θεατρίνοι από την Κρήτη;»

«Πού να ' βρω τα δουκάτα και τα υπέρπυρα, Κυρ-Ανδρόνικε;»

«Έχεις δίκιο, Ιωάννη. Ζούμε σε δύσκολες μέρες...»

Τον συντροφεύω για λίγο ακόμη και καθώς τον αποχαιρετώ στην πόρτα, εκείνος μου χώνει στις τσέπες απ' το στιχάριό μου ξεραμένα σύκα και καρύδια.

Στο σπίτι βρίσκω τη μητέρα να φτιάχνει πίτα με χόρτα του βουνού. Με στέλνει στη βρύση της πλατείας να της γεμίσω δυο στάμνες με νερό και κει πέφτω πάνω στο Βασίλη το αρχοντόπουλο. Φορά πλουμιστό σουσάνιο,* ζώνη χρυσή και στο κεφάλι μαφόριο. Ντρέπομαι για τα δικά μου χοντροκομμένα ρούχα, αλλά δεν το δείχνω, θα 'θελα όμως να 'χα μερικά χρυσά νομίσματα για ν' αγοράσω ενδύματα, όχι για μένα, αλλά για τη μάνα μου. Να, σαν κι εκείνα τ' αραχνοϋφαντα από την Αίγυπτο. Και τ' άλλα τα μεταξωτάτα φερμένα από τη Βενετία. Ή ακόμα σαν αυτά που βλέπω στο παζάρι, τα καμωμένα από δέρμα καμήλας. Να διώξω, έστω για λίγο, εκείνες τις βαθιές αυλακιές της πεθυμιάς της μέσα από το στερημένο βλέμμα της.

Δεν έχω πάει σ' άλλη πολιτεία, έξω από το Μυστρά. Είμαι όμως σίγουρος πως το κυπαρίσσι, η κουμαριά, το σκίνο, το τζιτζίκι, η πεταλούδα, πουθενά αλλού δε γιορτάζουν τόσο πασίχαρα την άνοιξη. Το δροσάτο αγέρι σε κανένα άλλο μέρος δε μοιάζει με θεία ανασαιμιά. Κι οι δοξολογίες από τις εκκλησιές πουθενά δε θα 'ναι τόσες γλυκές όσο σε τούτο εδώ το μέρος, το πνιγμένο στους ανθισμένους μπαχτσέδες και τα ποτισμένα περιβόλια!

Ακόμα και τις βουρκωμένες χειμωνιάτικες μέρες και νύχτες, που η πολιτεία δέρνεται απ' τα μπουρίνια και τους άγριους βοριάδες, ακόμα και τότε, αυτός εδώ ο τόπος έχει τα καλά του: Τα νυχτέρια και το κουβεντολόι με συγγενείς και φίλους γύρω από τη φωτιά, το μοσχάτο κρασί και τα νόστιμα φαγητά πάνω στην τάβλα, τα χωρατά και τις ιστορίες που σπρώχνουν τις ώρες δίχως να το καταλάβεις.

Σ' ένα ψηλοτάβανο σπίτι στην Κάτω Πόλη ζει ένας ηλικιωμένος άντρας, που όλοι τον φωνάζουν «δάσκαλο». Το όνομά του είναι Πλήθωνας Γεμιστός κι ο κόσμος λέει πως είναι σοφός. Κάθε μέρα μαζεύονται γύρω του δεκάδες άνθρωποι για να τον ακούσουν· κι εκείνος τους μιλά για ώρες, δίχως να κουράζεται. Τους λέει για την ισότητα και τη δικαιοσύνη που θα πρέπει να υπάρχει ανάμεσα στους ανθρώπους, για την ψυχή και τη θρησκεία, τους διαβάζει βιβλία του Αριστοτέλη και του Πλάτωνα. Ο ίδιος ντύνεται απλά, χωρίς περιττά στολίδια, με λευκή χλαμύδα και ζώνη δερμάτινη. Μια φορά που τον

είχα δει, φορούσε στο κεφάλι του στεφάνι από δαφνόφυλλα. Έμοιαζε με Έλληνα αθλητή. Η φήμη του έχει ξεφύγει από το Μυστρά και ολάκερη την Πελοπόννησο, έχει φτάσει σ' όλες τις βυζαντινές πολιτείες. Θα 'θελα πολύ να μαθήτευα κοντά του. Κι ας τον εχθρεύονται κάποιοι, επειδή νομίζουν πως μ' αυτά που λέει ξεσηκώνει το λαό ενάντια των αρχόντων. Ίσως μετά από κάποια χρόνια το καταφέρω...

Απόψε είμαι πολύ χαρούμενος. Ήρθε σπίτι ο πατέρας κι έχω ξεχάσει όλες μου τις έγνοιες. Τη βαριά δουλειά στα κτήματα, τους πολέμους που απειλούν τη χώρα μας, τη μόρφωση που επιθυμώ και δεν την έχω αποκτήσει. Τον βλέπω που λύνει τα σελλοχάλινα και τρέχω να τον αγκαλιάσω. Μου δίνει το δώρο μου. Μια καφετιά κιθάρα που του έχω ζητήσει εδώ και καιρό. Τον βοηθάω να ξεκουμπώσει τα θηλύκια της ζώνης του και του ρίχνω νερό στα χέρια του να πλυθεί. Καθόμαστε μετά στην αυλή, μέσα στη νύχτα που αφουγκράζεται το κελάηδημα τ' αηδονιού. Εκεί μου υπόσχεται πως θα με πάρει μαζί του στη Βοστίτσα.* Έχει μια δουλειά σ' αυτή την πόλη και θα φύγει το θαμποχάραμα με τη δροσιά.

Στις βίγλες και τα μισοπύργια άναψαν κιάλας οι πυρσοί, η οχλοβοή και οι φωνές σταμάτησαν στο Μυστρά.

Η πολιτεία ησυχάζει μέσα στα ροδόφυλλα, τις μυρτιές και τ' ανθονέρι.

Συγκεντρωτικό γλωσσάρι:

Βοστίτσα: Το σημερινό Αίγιο.

Δουκάτα: Είδος νομίσματος.

Καστέλι: Κάστρο.

Κόσμος: Ο πληθυσμός του Μυστρά την εποχή αυτή ανερχόταν στις 20.000.

Μαλβάζικο κρασί: Κρασί Μονεμβασιάς.

Μητρόπολη: Αφιερωμένη στον Άγιος Δημήτριος. Χτίστηκε το 1310.

Μπομπάρδες: Μεσαιωνικό τηλεβόλο λίθινων βλημάτων.

Ρεσάλτα: Επιθέσεις.

Ρογατόρι: Μισθοφόροι στρατιώτες.

Φαλαρίδες: Πυρφόρες μηχανές.

Φορτέτσα: Φρούριο.

Σπάχηδες: Καβαλαραίοι.

Σουσάνιο: Είδος χιτώνα.

Τζοβαΐρια: Χρυσ αφικά.

Η τελευταία μέρα - Ειρήνης Τρίκου (Β΄ Βραβείο)

«Τι ταραχή είναι αυτή;», ρώτησε η Ευανθία. «Ποια ταραχή πάλι; Τι είναι αυτά που λες;», ανταποκρίθηκε ο Δημήτρης.

Ο Δημήτρης συνήθιζε να πειράζει και πολλές φορές να μην παίρνει στα σοβαρά ό,τι έλεγε η γυναίκα του.

«Καλά, κορόιδευε εσύ, αλλά να ξέρεις ότι κάτι κακό θα μας βρει! Το αισθάνομαι».

Η Ευανθία ήξερε τι του έλεγε. Δεν ήταν γυναίκα με ιδιαίτερη μόρφωση, ούτε άτομο που είχε την ευκαιρία να περιηγηθεί σε καινούρια μέρη και να γνωρίσει νέους πολιτισμούς· ήξερε όμως καλά να κρίνει και να σκέφτεται τι θα πει, χωρίς ποτέ να υπερβάλλει. Και αυτή τη φορά, είχε σκεφτεί αρκετά καλά αυτό που ξεστόμισε.

Η Ευανθία ήταν μια γυναίκα δυναμική, που είχε συνηθίσει στους ήρεμους ρυθμούς του χωριού της, στα Μοσχονήσια. Είχε όμορφα χαρακτηριστικά, παρά την ηλικία της, «Ετών σαράντα τριών!», όπως περηφανευόταν και η ίδια. Το πρόσωπό της ήταν στρογγυλό με ευδιάκριτες τις ρυτίδες που της χάρισε ο χρόνος. Βέβαια, μπορούσε κανείς να διακρίνει το χαμόγελο που σχημάτιζαν τα πράσινα μάτια της. Είχε καταφέρει να διατηρήσει το σώμα της σε καλή κατάσταση. Το ικανοποιητικό της ύψος την είχε βοηθήσει αρκετά, καθώς, αν έβαζε ένα-δύο κιλάκια παραπάνω, το ανάστημά της μπορούσε να τα κρύψει. Τα δάχτυλά της ήταν λεπτά και μακριά, σχεδόν αριστοκρατικά. Στο κεφάλι της συνήθιζε να φοράει μαντίλι, με αποτέλεσμα να κρύβει να μακριά

κυματιστά μαλλιά της. Όταν όμως φυσούσε ήπιο αεράκι, την μάγευε η αίσθηση του ανέμου να χορεύει μαζί με τα μαλλιά της. Η αίσθηση αυτή την έκανε να νιώθει πιο ελεύθερη από ποτέ.

Στα δεκαοχτώ της χρόνια, με δική της απόφαση – και φυσικά με την συναίνεση των γονιών της – παντρεύτηκε τον Δημήτρη. Ο Δημήτρης ήταν ένας γοητευτικός άνδρας, αρκετά εργατικός και πάντα πιστός στην οικογένειά του. Περνούσε την Ευανθία πέντε χρόνια, αλλά αυτό δεν τον εμπόδισε να την πλησιάσει και να παρασυρθεί από τα συναισθήματά του για εκείνη. Είχε ώριμα χαρακτηριστικά. Από τα καστανά του μάτια φαινόταν η γαλήνη που διέκρινε την ψυχή του. Στο πρόσωπό του ήταν αποτυπωμένη η φθορά από τη σκληρή, μακροχρόνια εργασία στη βάρκα και στα χωράφια και τα χέρια του είχαν αποκτήσει από καιρό μια τραχιά υφή. Παρ' όλα αυτά, το σώμα του διατηρούνταν λυγρό και γεροδεμένο. Συχνά η Ευανθία περιεργαζόταν τα εκφραστικά του μάτια, προσπαθώντας να αποκρυπτογραφήσει το μυστικό που πίστευε ότι υπήρχε πίσω από αυτά. Το κάτω χείλος του ήταν λίγο πιο έντονο από το πάνω – μια λεπτομέρεια που έκανε τα χείλη του περισσότερο ελκυστικά –, η διαφορά όμως αυτή δεν ήταν ευδιάκριτη, καθώς το πάνω χείλος καλύπτονταν από το διακριτικό και παιχνιδιάρικο μουστάκι, που πρόσφατα είχε αποφασίσει να αφήσει.

«Ηρέμησε, κυρά Βανθία, όλα καλά θα πάνε! Θα το δεις, στο τέλος όλα θα πάνε μια χαρά. Στο λέω εγώ, δεν με εμπιστεύεσαι;»

«Δεν έχει να κάνει με σένα. Εσένα σε εμπιστεύομαι, τους Τούρκους δεν εμπιστεύομαι. Να μου το θυμηθείς, Δημήτρη, κάτι συμβαίνει και πολύ φοβάμαι ότι θα το μάθουμε σύντομα και από πρώτο χέρι μάλιστα!»

«Αμάν, βρε Ευανθία! Σταμάτα να είσαι απαισιόδοξη και σκέψου θετικά! Μπορεί η τρανή σου διαίσθηση να έπεσε έξω σήμερα».

«Καλά, καλά, λέγε εσύ! Γιατί, βρε, έχω πέσει πολλές φορές έξω; Τέλος πάντων, πάω να φωνάξω τα παιδιά για να φάμε».

Ο Δημήτρης ένευσε επιδοκίμαστικά και συνέχισε να κοιτάει την Ευανθία. Εκείνη του ανταπέδωσε το βλέμμα, χωρίς να προσπαθήσει να κρύψει τους φόβους της. Αμέσως μετά ξεγλίστρησε από την πόρτα και βρέθηκε στην αυλή

του σπιτιού τους. Κοντοστάθηκε λίγο κοιτώντας το τοπίο γύρω της. Το σπίτι τους βρισκόταν σε ένα υπερυψωμένο σημείο του χωριού, το οποίο τους πρόσφερε υπέροχη θέα, που μπορούσε να σαγηνεύσει οποιονδήποτε. Μπορούσαν να δουν τα όμορφα πέτρινα σπίτια, διάσπαρτα στην περιοχή του χωριού. Δεν ήταν πυκνοκατοικημένη περιοχή. Μερικά σπίτια περιβάλλονταν από μικρές αυλές, στις οποίες οι νοικοκυρές μπορούσαν να απλώσουν τα φρεσκοπλυμένα τους ρούχα και να καθίσουν λίγο να ξεκουραστούν.

Το χωριό τους ήταν το μόνο πάνω στο μικρό νησί. Αυτό, βέβαια, δεν καθιστούσε το χωριό απομονωμένο, αφού η απόστασή του από τα υπόλοιπα νησάκια ήταν μόλις λίγα χιλιόμετρα. Οι δρόμοι ήταν πλακόστρωτοι με μεγάλες ομοιόμορφες πέτρες που αναδείκνυαν την παραδοσιακή και ηθική φιλοσοφία του τόπου. Τα περισσότερα σπίτια είχαν σχεδόν την ίδια όψη. Φτιαγμένα από πέτρα, συνήθως διώροφα, έδιναν την εντύπωση – ιδίως τον χειμώνα, που τα παραθυρόφυλλα παρέμεναν κλειστά – ενός κρύου και ακατοίκητου σπιτιού, δίχως ίχνος ιστορίας. Αυτό, φυσικά, δεν ήταν αλήθεια. Κάθε σπίτι είχε την ιστορία του. Όλα τα σπίτια του χωριού φιλοξενούσαν μια οικογένεια που το φρόντιζε, το αγαπούσε και δούλευε γι' αυτό. Έτσι, όλα τους είχαν αποκτήσει ψυχή και ιστορία.

Γύρω από την μικρή αυτή κοινότητα απλώνονταν τα καλλιεργημένα χωράφια των κατοίκων, πλούσια από ελαιόδεντρα, φυσική βλάστηση και άλλες καλλιέργειες. Ήταν εμφανές ότι τα θαυμάσια αυτά τοπία ήταν καθαρά και μόνο δημιουργήματα της φύσης. Το νησί αποτελούσε απaráμιλλο παράδειγμα αρμονικής συνεργασίας δύο μεγάλων δυνάμεων: της κυριαρχίας της φύσης και της δύναμης του ανθρώπου.

Η Ευανθία, νιώθοντας πιο υπερήφανη για τον τόπο της από ποτέ, άρχισε να περιπλανιέται στα σοκάκια και να περνάει ανάμεσα από τα όμορφα σπίτια, κατευθυνόμενη προς την πλατεία. Εκεί βρίσκονταν τα παιδιά της, η Νίτσα, ο Νίκος, ο Μάριος και η μικρότερη, η Ελένη.

Η Νίτσα ήταν το πρώτο παιδί που απέκτησαν ο Δημήτρης και η Ευανθία. Ήταν αρκετά μεγάλη πλέον, ώστε να βοηθάει την μάνα της στις δουλειές του σπιτιού. Αμέσως μετά απέκτησαν τον Νίκο και λίγο αργότερα τον Μάριο. Τα

δύο αγόρια της οικογένειας έμοιαζαν πολύ στον πατέρα τους. Ήταν αρκετά εργατικοί και πρόθυμοι και οι δύο, και άριστα αναθρεμμένοι. Λίγα χρόνια αργότερα, με έκπληξη η Ευανθία ανακάλυψε ότι ήταν και πάλι έγκυος και ύστερα από εννιά μήνες η οικογένεια υποδέχτηκε με χαρά το καινούριο τους μέλος, την Ελενίσα. Η Ελένη ήταν ένα γλυκύτατο κορίτσι. Οι δύο κοπέλες έμοιαζαν αρκετά στη μητέρα τους. Η Νίτσα είχε κληρονομήσει την δυναμικότητα της μάνας της, αλλά η Ελένη είχε πάρει από τον πατέρα της το μεγαλύτερό της όπλο, αυτό που την γλίτωνε από κάθε είδους σκανταλιά, την τρυφερότητα και την γλυκύτητα που την χαρακτήριζαν. Από την άλλη πλευρά, τα δύο αγόρια είχαν πάρει από τον πατέρα τους κάποια χαρακτηριστικά από την εμφάνισή του και κάποια από την συμπεριφορά του. Ο Δημήτρης, για τον Νίκο και τον Μάριο, αποτελούσε παράδειγμα προς μίμηση, γι' αυτό κιόλας οι δυο μικρότεροι εμφάνιζαν κοινά χαρακτηριστικά με τον πατέρα.

Καθώς περπατούσε, η Ευανθία σκεφτόταν όσα είχε συζητήσει προηγουμένως με τον άνδρα της και τις σκέψεις που είχαν κατακλύσει το μυαλό της. Έτσι, χωρίς να καταλάβει πόσο γρήγορα είχε περάσει η ώρα, έφτασε κιόλας στην πλατεία. Νιώθοντας μια αναπάντεχη ανακούφιση και παράλληλα μια ιδιαίτερη χαρά που όλα τα παιδιά της ήταν εκεί, φώναξε:

«Νίτσα! Ώρα για φαγητό! Φώναξε και τους υπόλοιπους και ελάτε γρήγορα σπίτι! Μην αργήσετε!»

«Εντάξει, μάνα! Ερχόμαστε!», ανταπέδωσε η Νίτσα.

Μία ώρα αργότερα είχαν φάει και είχαν ήδη μαζέψει το τραπέζι. Το κλίμα στο σπίτι ήταν αρκετά εύθυμο. Τα παιδιά μιλούσαν για τις πλάκες που σκαρφίστηκαν μέσα στα παιχνίδια τους το πρωί. Ο Δημήτρης, πιο ξεκούραστος από πριν, ανακάτεψε τα μαλλιά του Μάριου, λέγοντάς του:

«Κι εσύ, βρε τέρας; Τι έκανες σήμερα; Ποιον καημένο περιέλαβες πάλι;»

Όλοι περίμεναν την απάντησή του και η σιωπή του ήταν αυτή που πρόδωσε το μυστικό του. Δεν μπορούσε ποτέ να πει ψέματα. Όλη η οικογένεια άρχισε να γελάει, καθώς ο Μάριος είχε κοκκινίσει από την προσπάθειά του να μην πει κουβέντα.

Το απόγευμα η Νίτσα μαζί με την μάνα της τακτοποίησαν το σπίτι, ο Νίκος πήγε να βοηθήσει τον πατέρα του στη βάρκα και ο Μάριος πρόσεχε την Ελένη που ήθελε να βγουν έξω στην αυλή.

Κάποια στιγμή η Ευανθία άκουσε τη Νίτσα να της μιλά:

«Μάνα, είσαι καλά σήμερα; Ανήσυχη σε βρίσκω».

«Η αλήθεια είναι...»

Η Ευανθία έκοψε την φράση της στη μέση. Από τη μια ήξερε ότι ήταν αρκετά μεγάλη, ώστε να μπορεί να της μιλήσει και να συζητήσει μαζί της, αλλά από την άλλη δεν ήθελε να τη φοβίσει για κάτι που δεν είχε ειπωθεί απόλυτα μέχρι τότε.

«Δεν είναι τίποτε, μην ρωτάς», της απάντησε τελικά.

«Μήπως θες να τα πούμε λιγάκι; Αφού σε κόβω πως δεν είσαι καλά!»

«Κοίτα να τελειώνεις με τις δουλειές σου κι άσε τις ψυχαναλύσεις. Όταν τελειώσεις μ' αυτά, να περάσεις από τη θεία σου· ρωτούσε για σένα σήμερα». Η Νίτσα δεν είχε πλέον όρεξη να συνεχίσει τις προσπάθειες, ούτε να μάθει τι την ήθελε η θεία της. Έτσι κι αλλιώς θα μάθαινε σε λίγο, οπότε απάντησε ένα ξερό «καλά».

Δύο ώρες αργότερα, όταν η Νίτσα έφυγε για να πάει στη θεία της, η κατάσταση δεν είχε αλλάξει. Όλα φαίνονταν ίδια. Αντίθετα, η καχυποψία και η ανησυχία της Ευανθίας είχαν αρχίσει να γίνονται εντονότερες και να φορτίζουν συνεχώς τη σκέψη της. Κάτι θα γινόταν, ήταν σίγουρη γι' αυτό.

Ο Δημήτρης, που μόλις είχε φτάσει με το Νίκο, πρόλαβε να δει την έκφραση στο πρόσωπο της γυναίκας του. Αφού την πληροφόρησε για να την ηρεμήσει ότι τίποτα κακό δεν είχε ακουστεί, κάθισε μαζί με το μικρό να φάνε. Η Ευανθία τους έστρωσε και μετά βγήκε έξω να πάρει καθαρό αέρα. Άρχισε να κοιτάει γύρω σαν να έψαχνε κάτι. Δεν έψαχνε όμως τίποτα, ήταν μια κίνηση μηχανική.

Κοίταξε το γειτονικό σπίτι και είδε τη γειτόνισσα στο βεραντάκι της.

«Βρε, καλώς την!!! Τι κάνεις, Ευανθία; Δεν σε είδα όλη μέρα, πώς είναι τα παιδιά σου; Ο άνδρας σου;»

Όχου, όρεξη που την έχει για κουτσομπολιό, συλλογίστηκε.

«Καλησπέρα, βρε Βασιλεία, καλά είμαστε όλοι, δόξα τω Θεώ. Εσείς; Πώς είστε;», απάντησε τελικά.

«Καλά, μωρέ, όπως τα ξέρεις. Αλλά τι να το κάνεις; Η ανησυχία και η δυσκολία δεν μας αφήνουν να ηρεμήσουμε. Συνεχώς η ίδια κουβέντα. Καθόμαστε συνέχεια σε αναμμένα κάρβουνα».

«Παντού, βρε Βασιλεία, παντού. Και πολύ φοβάμαι ότι αυτή τη φορά τα πράγματα δεν ευνοούν εμάς, αλλά τους άλλους».

Προσπάθησε να αποφύγει τη συνέχιση της κουβέντας, γιατί εκείνη τη στιγμή δεν ήθελε τίποτε άλλο παρά να μείνει μόνη της, να θαυμάσει και να αφουγκραστεί τον τόπο της. Έτσι, προφασίστηκε πως έχει να μαζέψει και να πλύνει τα πιάτα. Το επόμενο λεπτό η Ευανθία βρισκόταν μέσα στο σπίτι.

Είχε περάσει η ώρα. Ο Δημήτρης και τα παιδιά είχαν πάει για ύπνο. Η Ευανθία έμεινε για να αποτελειώσει κάτι τελευταίες δουλειές και τώρα ήταν ώρα κι εκείνη να ξεκουραστεί.

Ήταν μια κουραστική μέρα, σκέφτηκε. Δεν μπορώ όμως να κοιμηθώ, ανησυχώ. Αλλά σε τι θα με ωφελήσει να μείνω ξάγρυπνη όλο το βράδυ; Μπας και θα μπορέσω να τους σταματήσω μόνη μου, αν χρειαστεί; Ας πάω καλύτερα να κοιμηθώ, να είμαι ξεκούραστη αύριο.

Πριν κλείσει τα μάτια της για να κοιμηθεί, τη διαπέρασε ένα κύμα σιγουριάς και υπερηφάνειας. Ήταν σίγουρη για τον εαυτό της και αποφάσισε ότι, αν χρειαστεί, εκείνη τη στιγμή, θα υπερισχύσει η λογική και όχι ο φόβος της. Και βέβαια ήταν περήφανη για την γενιά της, την οικογένειά της και αναμφίβολα για τον τόπο της. Στενοχωρήθηκε που τα παιδιά της μπορεί να μην προλάβαιναν να ζήσουν την ζωή που αξιώθηκε να ζήσει εκείνη και τα αγαθά που και η ίδια απόλαυσε. Ο τόπος αυτός ήταν ιδιαίτερα σημαντικός για κείνη.

Εδώ γεννήθηκα και έχτισα την ζωή μου, την οικογένεια μου, αναλογίστηκε. Έπειτα, χαίδεψε τα μαλλιά του Δημήτρη, τον φίλησε και έκλεισε τα μάτια της, ώστε να μπορέσει να παρασυρθεί από τη γλυκιά ηδονή του ύπνου και να περιπλανηθεί στον όμορφο κόσμο των ονείρων της.

ΕΠΟΜΕΝΟ ΠΡΩΙ

«Θεέ μου, Δημήτρη, ξύπνα!... Γρήγορα!!! Πρέπει να φύγουμε, ακούς;»

Η Ευανθία ξύπνησε μ' έναν διαφορετικό τρόπο σήμερα. Πιο ενοχλητικό από τον ήχο του κόκορα, πιο εκκωφαντικό από τις πρωινές συζητήσεις των φιλενάδων, όταν συναντιόντουσαν για να απαριθμήσουν τα νέα τους, και σίγουρα ήταν ένας τρομακτικός ήχος που θα αποτυπωνόταν και θα χαρασσόταν για πάντα στη μνήμη της, όπως κανένας άλλος στην ζωή της: φωνές, κανόνια, σειρήνες, ποδοβολητά.

Αυτό που τόσο φοβόταν, τελικά ήρθε! Σηκώθηκε σαν σίφουνας από το κρεβάτι της και όρμησε προς τα παράθυρα για να δει τι γινόταν έξω. Στο αντίκρισμα της εικόνας των τρομαγμένων προσώπων να προσπαθούν να βρουν απελπισμένα έναν τρόπο διαφυγής, η ίδια λύγισε. Την διαπέρασε ένα καυτό ρεύμα πανικού. Καθώς στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν υπήρχαν περιθώρια για χάσιμο χρόνου, άρχισε αμέσως να φωνάζει, τρέχοντας προς την κουζίνα για να ξυπνήσουν όλοι. Έψαξε στα ντουλάπια της κουζίνας και άρπαξε αμέσως μπόγους, τσάντες και οτιδήποτε άλλο της φαινόταν χρήσιμο προκειμένου να κουβαλήσουν τα αναγκαία. Οι σκέψεις της διαδέχονταν η μία την άλλη μέσα στο κεφάλι της, όλο και πιο δυνατά, όλο και πιο βίαια, σαν να μάχονταν η μια με την άλλη. Το σώμα της είχε πάρει φωτιά από την ταχύτητα των κινήσεών της. Προσπαθούσε να αξιοποιήσει το κάθε δευτερόλεπτο που διέθετε, σαν να γνώριζε ότι αυτό ήταν και το τελευταίο της.

Παράλληλα, και οι υπόλοιποι μέσα στο σπίτι είχαν συνειδητοποιήσει τη σοβαρότητα της κατάστασης. Το σοκ που υπέστησαν, με το αντίκρισμα της πρώτης εικόνας, είχε πλέον δώσει την θέση του σ' έναν πανίσχυρο παράγοντα που κυριεύει τον άνθρωπο στις πιο ακραίες καταστάσεις το ένστικτο της επιβίωσης.

Μέσα σε δευτερόλεπτα η οικογένεια είχε μαζέψει τα απαραίτητα αγαθά, που θα τους παρείχαν μεγαλύτερη άνεση στη δυστυχία τους: φαγητό, χρήματα, λίρες και κοσμήματα, καθώς και κάποια ρούχα. Ορμώντας έξω από το σπίτι, χωρίς δεύτερη σκέψη, ένα νέο κύμα τρόμου ήρθε να πάρει τη θέση του. Παντού πανικόβλητοι άνθρωποι έτρεχαν προς την ίδια κατεύθυνση, ουρλιάζοντας και κλαίγοντας. Την ίδια στιγμή αποκρουστικοί ήχοι από πυροβολισμούς έσχιζαν τον αέρα από ολόγυρα. Ο καπνός από τα καμένα σπίτια και τα εκρηκτικά είχε πλέον καλύψει το μεγαλύτερο μέρος του ουρανού, προσδίδοντάς του ένα καφέ χρώμα, το οποίο προμηνούσε τον όλεθρο. Αυτό το καφέ στρώμα βίας και πόνου ερχόταν σε ρήξη με τις μικρές, αθώες ηλιαχτίδες του ηλίου, που πριν από λίγο είχαν εμφανιστεί στον ουρανό. Το μίσος, όμως, υπερίσχυσε της ζωής.

Όλοι μαζί έτρεχαν συνέχεια, χωρίς να διανοηθούν να κοιτάξουν πίσω τους, ήταν μάταιο άλλωστε. Επεδίωκαν να φτάσουν στο λιμάνι. Από εκεί θα τρύπωναν σε μια βάρκα μαζί με τους υπόλοιπους διωκόμενους και θα μεταφέρονταν στα γειτονικά νησιά, εκεί όπου δεν θα διέτρεχαν πλέον κανένα κίνδυνο: στη Χίο, τη Λέσβο και ίσως και τη Σάμο. Αυτό ήταν το μόνο που μπορούσαν να κάνουν για να σώσουν τις ζωές τους. Δεν είχαν, άλλωστε, άλλη επιλογή.

Φτάνοντας, λοιπόν, στο λιμάνι, βρέθηκαν αντιμέτωποι με μια κτηνώδη τραγωδία που διαδραματιζόταν μπροστά στα μάτια τους. Η λαίλαπα των τούρκικων στρατευμάτων σάρωνε τους πανικόβλητους ανθρώπους. Απάνθρωπες ενέργειες σε βάρος των μεταναστών εκτελούνταν η μία μετά την άλλη· δίχως αναστολές.

Η Ευανθία σάρωσε μέσα σε δευτερόλεπτα το λιμάνι, ώστε να μπορέσει να βρει ένα μέσο για να φύγουν από αυτήν την κόλαση. Αμέσως εντόπισε μια βάρκα που, για καλή τους τύχη, δεν είχε γεμίσει ακόμη. Ήξερε, βέβαια, ότι οι κενές θέσεις δεν θα υπήρχαν για πολύ, αφού όλοι αγωνίζονταν εκείνη τη στιγμή για το ίδιο πράγμα, να αποδράσουν από την φυλακή τους.

«Γρήγορα, ακολουθήστε με!... Σ' εκείνη εκεί τη βάρκα!!! Υπάρχουν ακόμη κενές θέσεις».

Δεν υπήρξε απάντηση. Κανείς εκείνη τη στιγμή δεν μπορούσε να μιλήσει. Ήξεραν ότι είχε δίκιο και τι έπρεπε να κάνουν. Κι αυτό έκαναν. Την ακολούθησαν και έφτασαν στην βάρκα σύντομα.

Ξαφνικά οι φωνές και τα κλάματα, που προηγουμένως ακούγονταν από απόσταση, σε μικρό χρονικό διάστημα είχαν φτάσει πολύ κοντά τους, το ίδιο και οι κρότοι και οι απανωτοί πυροβολισμοί.

Πρέπει να βιαστούμε!

Ο Δημήτρης άρπαξε τα παιδιά και τα έβαλε αμέσως μέσα στην βάρκα. Έπειτα, μπήκε κι εκείνος για να μπορέσει να τοποθετήσει τα πράγματα που του έδινε η Ευανθία απέξω, με τέτοιο τρόπο, ώστε να χωρέσει να καθίσει κι εκείνη στη βάρκα. Η βάρκα είχε ήδη αρχίσει να απομακρύνεται σιγά από την αποβάθρα του λιμανιού. Ο Δημήτρης τοποθέτησε την τελευταία τσάντα κάτω και άπλωσε το χέρι του, χωρίς να έχει γυρίσει ακόμη το κεφάλι του, στην Ευανθία για να την βοηθήσει να μπει. Όταν γύρισε το βλέμμα του, πάγωσε...

«ΕΥΑΝΘΙΑ, ΠΡΟΣΕΧΕ!!! ΤΡΕΞΕ! Πιάσε το χέρι μου...»

«Και τελικά, τι έγινε; Τι απέγινε η Ευανθία;», αναρωτήθηκε η μικρή Εύα, η οποία μόλις είχε ακούσει για πρώτη φορά την ιστορία της προγιαγιάς της και του πρόπαππού της.

«Δεν ξέρει κανένας να μας πει σίγουρα. Τα παιδιά έφτασαν με ασφάλεια εδώ στη Λέσβο και έχτισαν τη δική τους ζωή, προσπαθώντας να επουλώσουν τα τραύματα που τους προξένησε αυτή η τραγική εμπειρία. Ο Δημήτρης, στα μέσα της διαδρομής, χωρίς να το σκεφτεί, πήδηξε σε μια βάρκα που γύριζε πίσω, ευελπιστώντας πως θα μπορέσει να βρει και να σώσει την γυναίκα του. Κάνεις, όμως, δεν έμαθε τι απέγιναν, κι αν τα κατάφεραν...»

Η μικρή Εύα είχε μείνει έκπληκτη από την ιστορία της οικογένειάς της. Ήταν υπερήφανη για την ανακάλυψη των φωτογραφιών αυτών και, χωρίς αμφιβολία, για την αποκάλυψη του μυστικού τους.

Όστε αυτή είναι η ιστορία των φωτογραφιών των μπαούλων, σκέφτηκε.

Εκείνος κέρδισε τη Ζωή - Σοφίας Χρηστίδη (Γ΄ Βραβείο)

Πλέον δεν ζω στη Ρωσία. Βέβαια, εξακολουθεί να είναι η πατρίδα μου, αλλά εδώ στην Ελλάδα βρήκα μια δεύτερη πατρίδα. Βρήκα ανθρώπους που με κατανοούν, είναι έτοιμοι να αποδεχθούν το διαφορετικό, δένονται μαζί σου, σε τέτοιο βαθμό, ώστε νομίζω σήμερα ότι έχω περισσότερους φίλους στην Ελλάδα παρά στη Ρωσία. Μπορεί ωστόσο να δυσκολεύτηκα λίγο με τις δημόσιες υπηρεσίες και τις διατυπώσεις, λόγω κυρίως του επιθέτου μου – Ροντιόνοβα –, γιατί το όνομα μου Όλγα γίνεται αμέσως αποδεκτό και το θυμούνται εύκολα, όπου κι αν πάω. Και με τη γλώσσα στην αρχή δυσκολεύτηκα λιγάκι, αλλά είχα καλούς δασκάλους και στην πατρίδα μου στο Μπεσλάν της Οσσετίας και στο 4ο Λύκειο Αθηνών, απ' όπου τελικά πήρα και το απολυτήριο των σπουδών μου. Τα λίγα ελληνικά που μου είχε μάθει ο μακαρίτης ο παππούς μου ήταν σωτήρια για να μπορώ να καταλαβαίνω το μάθημα, καθώς και για να βρω δουλειά αργότερα ως μεταφράστρια στο γνωστό γραφείο Ευρέσεως Εργασίας της Αθήνας «ABC», στην οδό Μάρνη.

Αυτό που μου λείπει περισσότερο στην Αθήνα, είναι η οικογένεια μου. Βέβαια, «όπου γη και πατρίς». Δεν πρέπει να είμαι και αχάριστη. Εκείνο όμως που μου λείπει εντονότερα, είναι το να ανάψω ένα κερί στο μνημείο του αδελφού μου, που βρίσκεται στην κεντρική πλατεία της πόλης μας. Ναι, οι συμπατριώτες μου, όσες φορές έχω καταφέρει να επισκεφτώ την πατρίδα, μου λένε με καμάρι ότι έχω αδελφό ήρωα και ότι πρέπει να του μοιάσω. Το ίδιο λέει και η μητέρα μου, που με δυσκολία συγκρατεί τα δάκρυά της κάθε φορά που με βλέπει. Την τελευταία φορά που την είδα, έπαθα κι εγώ ό,τι και εκείνη, αφού βούρκωσα βλέποντάς την σε προχωρημένη πια ηλικία να καθαρίζει σκάλες στις πολυκατοικίες της γειτονιάς μας.

«Γιατί μητέρα το κάνεις αυτό;», τη ρώτησα αυστηρά. «Δεν νομίζεις ότι έχει έρθει ώρα να ξεκουραστείς λίγο; Μήπως δεν σου φτάνουν τα χρήματα που σου στέλνω από την Ελλάδα;»

«Όχι, Όλγα μου, μου φτάνουν», είπε και με αγκάλιασε σφιχτά.

«Τότε, γιατί το κάνεις αυτό; Γιατί εξαντλείς τον εαυτό σου; Είσαι σε ηλικία που πρέπει να προσέχεις. Το ίδιο θα σου έλεγε κι ο πατέρας, αν ζούσε».

«Να... κορίτσι μου... ξέρεις, έχουμε ανάγκες, είναι και η οικονομική κρίση στη μέση. Εξάλλου, θέλω και κάτι να σου αφήσω».

«Δεν θέλω να μου αφήσεις τίποτα, μητέρα, αρκεί να είσαι εσύ καλά. Μάλιστα, στο ξαναλέω, να πουλήσουμε το σπίτι και να έρθεις να ζήσεις στην Ελλάδα μαζί μου. Πρέπει κι εσύ να αλλάξεις παραστάσεις. Αρκετά βάσανα έχεις περάσει εδώ».

«Δεν μπορώ να φύγω κορίτσι μου, έχω υποχρεώσεις». Και η μητέρα μου ξέσπασε σε λυγμούς. Τότε πρώτη φορά μου πέρασε η αμυδρή υποψία ότι έχει σοβαρό λόγο να εργάζεται.

«Πού είναι τα χαρτιά του σπιτιού, μητέρα; Σκέφτηκα να τα δώσω στο μεσίτη Μιχαήλ Ροστώφ, που ήταν φίλος του πατέρα. Θα του πω να βάλει το σπίτι αγγελία και φύγαμε για Ελλάδα».

Η μητέρα μου ξέσπασε για δεύτερη φορά σε λυγμούς με αναφιλητά. Το μόνο που κατάφερε να ψελλίσει, ήταν ότι το είχε βάλει υποθήκη. Δεν την ρώτησα γιατί. Εκείνη τη στιγμή μου λύθηκαν όλες οι απορίες για το πού είχε βρει τα χρήματα να διαπραγματευθεί με τους αντάρτες τότε. «Για τον Ευγένιό μας το έκανα...», προσπάθησε να μου πει, αλλά την διέκοψα. «Δεν θέλω να μου πεις», της είπα. «Για τον Ευγένιό μας ...», συνέχισε εκείνη να ψελλίζει έτοιμη να καταρρεύσει...

Οι εικόνες της φυγής, του πολέμου, ο πόνος του αποχωρισμού, ο φόβος για το αβέβαιο μέλλον, η ένταση της αγάπης, άρχισαν τότε αιφνιδιαστικά να εισβάλλουν στη μνήμη. Να μου θυμίζουν εκείνη την ημέρα.

Ήταν Μάρτιος του 1995, όταν κατευόδωνα τον αδελφό μου, που έφευγε φαντάρος κατευθείαν για το μέτωπο. Ο Πρόεδρος Γέλτσιν είχε πει σε διάγγελμά του ότι πρέπει να κάνουμε το παν για μείνει η πατρίδα μας

ελεύθερη και να μην επιτρέψουμε στους Τσετσένους αντάρτες να μας στερήσουν το αγαθό της ελευθερίας. Ο αδελφός μου, Ευγένιος, ακριβώς δεκαοχτώ χρονών, μας χαιρετούσε από το τρένο και μας υποσχόταν ότι θα γυρίσει σύντομα. Αντ' αυτού, ένα χρόνο αργότερα, ήρθε ένα «ψυχρό» τηλεγράφημα του Υπουργείου Άμυνας, που έλεγε ότι Τσετσένοι αντάρτες αιχμαλώτισαν τον Ευγένιο και άλλους δύο στρατιώτες που έκαναν περίπολο στους πρόποδες του βουνού Καλπάκ! Από κείνη τη στιγμή άρχισε η οδύσσεια της μητέρας μου – χρησιμοποιώ όρο που έμαθα στην Ελλάδα. Εγώ ήμουν μικρή και η μητέρα μου προσπαθούσε να με προστατεύσει για να μην επηρεαστώ ψυχολογικά.

Κάθε μέρα η μητέρα μου πήγαινε στο Υπουργείο Άμυνας, που την παρέπεμπε στο Γενικό Επιτελείο Στρατού, το οποίο με τη σειρά του την καθυσύχαζε, λέγοντας πως κάνουν ό,τι μπορούν για να βρουν τους τρεις στρατιώτες. Μάλιστα, της έλεγαν ότι προσπαθούν να έρθουν σε διαπραγματεύσεις με τους Τσετσένους αντάρτες για να τους ανταλλάξουν με Τσετσένους αιχμαλώτους που κατείχαν. Ωστόσο, η μητέρα μου κάθε φορά έφευγε απογοητευμένη. Ήξερε για τη σκληρότητα των ανταρτών. Της είχαν μάλιστα πει πως είναι και παραδόπιστοι. Όμως κάθε μέρα που περνούσε, οι ελπίδες να βρεθεί ο Ευγένιος έσβηναν. Ο επιτελάρχης διαβεβαίωνε τη μητέρα μου ότι θα είναι η πρώτη που θα το μάθει, αν έχουν νέα. Το ίδιο της έλεγε και ο γραμματέας του Υπουργείου, το ίδιο και ο διοικητής της στρατιωτικής μονάδας του Ευγένιου.

Το τηλεγράφημα, τον Αύγουστο του ίδιου χρόνου, ήταν για τη μητέρα μου κεραυνός εν αιθρία: «Το Ρωσικό Επιτελείο Στρατού σας ανακοινώνει μετά θλίψεως ότι ο γιος σας, Ευγένιος Ροντιόνωφ, πέθανε υπέρ πατρίδος».

Είναι πολύ σκληρό για μια μάνα να χάνει το σπλάχνο της. Είναι ακόμα σκληρότερο να μην το κλάψει στα χέρια της. Έτσι η μητέρα μου συνέχισε να πηγαίνει κάθε μέρα στο Υπουργείο, ζητώντας αυτήν τη φορά το παιδί της, για να το κηδεύσει, όπως άρμοζε σε έναν ήρωα, σε ένα νέο αγνό παιδί, που θυσιάστηκε στο «βωμό» του πολέμου για να μπορούν κάποιοι να ασκούν

πολιτική. Αργότερα στην Ελλάδα έμαθα από τον καθηγητή της Ιστορίας, πως τελικά «ο πόλεμος είναι η συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα».

Η επίσημη απάντηση του Υπουργείου ήταν πως δεν έχει βρεθεί η σορός του αδελφού μου. Όμως, υπήρχε η επιβεβαιωμένη πληροφορία ότι ο αδελφός μου είχε αποκεφαλιστεί την επόμενη μέρα της αιχμαλωσίας του. Το αποκάλυψαν οι δύο συμπολεμιστές του, που κατάφεραν να γλιτώσουν την κόλαση της αιχμαλωσίας μετά από έναν τυχαίο βομβαρδισμό του ρωσικού πυροβολικού, στους πρόποδες του βουνού Καλπάκ, όπου σε σπηλιές οι αντάρτες κρατούσαν ομήρους τους αιχμαλώτους.

Η μητέρα μου είχε πάρει πια απόφαση ότι δεν θα ξαναέβλεπε τον Ευγένιο. Το ίδιο και η γιαγιά μου. Αλλά ήθελαν να του κάνουν κηδεία. Ήθελαν να μάθουν την αιτία του θανάτου του. Ήθελαν να ξέρουν, αφού τελικά ήταν ο μόνος από τους αιχμαλώτους που δεν επέζησε. Οι δύο συμπολεμιστές του δεν μπόρεσαν να μας διαφωτίσουν. Έκλαιγαν κι αυτοί με τη μητέρα μου και τη γιαγιά μου. Έκλαιγα κι εγώ βλέποντάς τους από την κλειδαρότρυπα του δωματίου μου. Η γιαγιά Όλγα λιποθύμησε, όταν ο Αλεξάντερ και ο Λουκάς της είπαν ότι ο Ευγένιος με καμάρι φορούσε τον ξύλινο Σταυρό, εμφανώς έξω από τη στολή παραλλαγής, λέγοντάς τους ότι ήταν δώρο της γιαγιάς του στα ενδέκατά του γενέθλια. Η επίσης πολύτιμη πληροφορία που μας έδωσαν ο Αλεξάντερ και ο Λουκάς ήταν το όνομα Ρουσλάν, που ήταν το όνομα του διοικητή των Τσετσένων ανταρτών.

Μόλις το άκουσε η μητέρα μου, όλα εξελίχθηκαν πολύ γρήγορα. Έβαλε αμέσως το σπίτι μας υποθήκη για 131453.52 ρούβλια, χωρίς να το πει ούτε σε εμένα, ούτε στη γιαγιά μου. Αυτό ήταν ένα ικανό ποσό για να διαπραγματευτεί με τους αντάρτες. Κατάφερε το απίστευτο, περνώντας, όπως μου είπε, μέσα από χιλιάδες κινδύνους, αφού ήταν γυναίκα. Βρήκε τον Ρουσλάν, τον πλήρωσε κι εκείνος της έδωσε τη σορό του αδελφού μου, που βρισκόταν σε έναν ομαδικό τάφο πίσω από το βουνό Καλπάκ. Η μητέρα μου αρνήθηκε να πιστέψει ότι είναι ο Ευγένιος, μέχρι που είδε επάνω του τον ξύλινο Σταυρό της γιαγιάς μου. Ο Ρουσλάν κυνικά της είπε ότι: «Τα 'θελε και τα 'παθε. Του είχα πει ότι θα του χαρίσω τη ζωή, αν βγάλει αυτό το πράγμα

από το λαιμό κι αν δεχθεί να γίνει μουσουλμάνος». Ο Ευγένιος του απάντησε ότι αυτό είναι Σταυρός, δώρο της γιαγιάς του, και δεν πρόκειται να το βγάλει ποτέ! «Έτσι τον αποκεφάλισα. Εγώ όμως είμαι άνθρωπος, του 'δωσα τη δυνατότητα να το αποφύγει».

Αργότερα η μητέρα μου μας διηγήθηκε όλες τις λεπτομέρειες της αιχμαλωσίας του Ευγένιου. Από την πρώτη ώρα της αιχμαλωσίας, οι αντάρτες, επειδή είδαν ότι φοράει Σταυρό, προσπάθησαν να τον κάμψουν, ώστε να καταφέρουν, ει δυνατόν, να τον αναγκάσουν να αρνηθεί την πίστη του και να γίνει μουσουλμάνος και δήμιος άλλων Ρώσων αιχμαλώτων. Ο Ευγένιος, βέβαια, αρνήθηκε όλες τις προτάσεις και, παρά τους συνεχείς ξυλοδαρμούς, τα βασανιστήρια και τις υποσχέσεις ότι θα ζήσει αν βγάλει, έστω, το σταυρό του, δεν μπόρεσαν να τον πείσουν. Στις 23 Μαΐου του 1996, την ημέρα των γενεθλίων του, ο Ευγένιος υπέστη το φρικτό μαρτύριο. Η μητέρα μου στο τέλος αρκέστηκε να πει: «Ήξερα πως έχω γιο ήρωα, τώρα έμαθα πως έχω και γιο ομολογητή της πίστεως».

Από εκείνη τη στιγμή, τα λόγια της μητέρας μου δεν έπαψαν στιγμή να ηχούν στα αυτιά μου. Δεν πέρασε μέρα που να μην ξαναθυμηθώ τον αδερφό μου και τη θυσία του. Και ομολογώ πως πέρασε καιρός μέχρι να μπορέσω να την ερμηνεύσω και να κατατάξω τον Ευγένιο όχι απλά στους ήρωες – αυτό το έλεγαν όλοι – αλλά στους ελεύθερους ανθρώπους, που τόσο σπανίζουν στις μέρες μας.

Ο Ευγένιος θα μπορούσε να πει «ναι» και να γλιτώσει τη ζωή του. Δεν το έκανε. Προτίμησε να ζήσει όπως αυτός επέλεξε, με τις αξίες που αυτός πίστευε. Και δεν φοβήθηκε, όταν απειλήθηκε η ζωή του από κάποιους που μιλούσαν με «πυγμή», με το δίκιο του ισχυρού που θέλει πάντα να επιβάλλεται με το έτσι θέλω. Και τότε κατάλαβα πως οι άνθρωποι δεν μετριούνται ούτε με τη σωματική δύναμη, ούτε με την ηλικία, ούτε με την πολιτική ή οικονομική τους ισχύ. Μετριούνται από το ηθικό τους ανάστημα, από το αν θα επιλέξουν την κρίσιμη στιγμή να πουν το εύκολο «ναι» ή το δύσκολο «όχι». Είμαι πολύ περήφανη που ο αδερφός μου ανήκει στους δεύτερους. Ουσιαστικά ο κερδισμένος είναι αυτός, γιατί αυτός κέρδισε τη ζωή, όπως την ήθελε και όπως την υπερασπίστηκε.

Τα γυάλινα τείχη - Βύρωνα Αρναούτογλου (Α΄ Έπαινος)

Η πόλη με τα γυάλινα τείχη, ύστερα από χρόνια γαλήνης, θα βρισκόταν και πάλι σε κίνδυνο.

–Σεισμός!

Άνθρωποι βγαίνουν έξω από τα σπίτια τους και φωνάζουν τρομαγμένοι. Τα σπίτια τρέμουν ολόκληρα, ενώ τζάμια από βιτρίνες μαγαζιών σκορπίζονται παντού!

–Μη φοβάστε! Τα τείχη της πόλης θα μας προστατέψουν! Πιστέψτε στο θεϊκό δώρο!

–Μα, παπά, είναι πολύ επικίνδυνο! Πρέπει να φύγουμε! Το γυαλί θα σπάσει και θα τραυματιστούμε!

–Μην τον ακούτε, αμαρτωλοί! Προσευχηθείτε στα τείχη, εκείνα θα σας σώσουν!

–Μα...

–Σιωπή είπα!

Σιωπή... Και μετά από μερικά λεπτά ο σεισμός σταματά.

Το πλήθος ολόκληρο ζητωκραυγάζει.

–Σωθήκαμε! Είμαστε ασφαλείς!

–Σας το είπα! Έχετε πίστη, αδελφοί!

–Ααα! Κοιτάξτε εκεί! Ένα μικρό ράγισμα φάνηκε στο γυάλινο τείχος.

Ιδρώτας τρέχει στο μέτωπο του παπά.

–Φτιάξτε το τείχος! Γρήγορα!

Επίλεκτη ομάδα εργατών, υπεύθυνων για τη συντήρηση του τείχους, τρέχουν προς αυτό όσο πιο γρήγορα μπορούν. Το ράγισμα σιγά-σιγά μεγαλώνει και δυνατοί άνεμοι αρχίζουν να φυσούν μέσα από το ράγισμα του γυαλιού.

–Γρήγορα, γρήγορα! Φωνάζουν οι πολίτες απελπισμένοι.

Οι εργάτες αρχίζουν να το διορθώνουν με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ταχύτητα!

Μέσα από το ράγισμα αρχίζει να φαίνεται το σκοτάδι. Ένας γέρος με μεσαιωνικά ρούχα και με μια κουκούλα στο κεφάλι χαμογελά ορεξάτα με τα μάτια να λάμπουν άγρια στο φως του ήλιου. Τελικά το τείχος επιδιορθώθηκε.

–Τι ήταν αυτό, πάτερ;

–Μην ρωτάς, παιδί μου, κανείς δεν ξέρει. Το μόνο που ξέρουμε είναι ότι είναι επικίνδυνο και πρέπει να προστατευθούμε από αυτό. Ας είναι καλά ο αγαθός μας άρχων, που μας προστατεύει με αυτό το τείχος. Όλοι κούνησαν καταφατικά το κεφάλι τους, εκτός από το νεαρό που ρώτησε.

–Εγώ, όμως, θέλω να δω τι υπάρχει πέρα από το τείχος.

Ο παπάς κοίταξε με φόβο το νεαρό και μετά πήρε ένα αυστηρό ύφος.

–Μα καλά, αυθάδη, δεν σου 'πα μόλις τώρα ότι είναι επικίνδυνο; Και σεις όλοι σας! Φύγετε από εδώ! Μην αμαρτάνετε αμφισβητώντας!

Το πλήθος άρχισε να διαλύεται και ο νεαρός εκνευρισμένος άρχισε να απομακρύνεται.

–Ακούς εκεί λέει! Το παίζει δήθεν σοφός!

Ένα χέρι τον άρπαξε ξαφνικά μέσα από ένα μικρό μονοπάτι. Ο νεαρός, τρομαγμένος, πήγε να φωνάξει, αλλά ο γέροντας του έκλεισε το στόμα πριν προλάβει.

–Ηρέμησε, είπε σιγά ο γέρος.

Ο νεαρός φανερά τρομαγμένος.

–Τι θέλεις από εμένα;

–Το ζήτημα δεν είναι τι θέλω εγώ, αλλά εσύ. Σε άκουσα ότι θες να δεις τι υπάρχει έξω από το γυαλί της πόλης.

Τα μάτια του νεαρού έλαμψαν και με σιγανή φωνή ρώτησε:

–Μπορείς να με βοηθήσεις;

–Γιατί θέλεις να δεις τι υπάρχει έξω;

–Από περιέργεια.

Το χαμόγελο του γέρου έγινε ακόμα πιο πλατύ στο άκουσμα της απάντησης.

–Πολύ καλά!

Έβγαλε από το χέρι του ένα λαμπερό αντικείμενο.

–Πάρε αυτό και πήγαινε στην άκρη του τείχους.

Ο νέος περιεργάστηκε για ώρα το αντικείμενο και κοίταζε κάθε τόσο τον γέρο να δει αν αστειεύεται.

–Μα δεν υπάρχει καμία πόρτα.

Ο γέρος με ένα πονηρό βλέμμα, του είπε:

–Αν δεν ψάξεις για κάτι, δεν θα το βρεις!

Και ύστερα, με επιτακτική φωνή:

–Πήγαινε τώρα!...

Ο νεαρός άρχισε να κατευθύνεται προς το τείχος. Ο παπάς, που δεν είχε φύγει ακόμα, βλέποντας το αντικείμενο που κρατούσε ο νέος, φώναξε φοβισμένος:

–Πιάστε τον! Πιάστε τον!

Το πλήθος απορημένο κοίταξε προς το μέρος του.

–Θα σπάσει το τείχος, ηλίθιοι!

Όλοι οι πολίτες πανικόβλητοι άρχισαν να τρέχουν προς το νεαρό, ο οποίος πλησίαζε τρομοκρατημένος το τείχος.

Ο γέροντας, γελώντας τώρα πονηρά:

–Τρέχα, νεαρέ, τρέχα... προς την αλήθεια!

Ο νεαρός, έντρομος, ψηλάφισε το τείχος για να βρει την πόρτα! Ο λαός ήταν πια σε απόσταση αναπνοής. Ξαφνικά το κλειδί ήρθε σε επαφή με το τείχος και ένα μικρό άνοιγμα δημιουργήθηκε στο σημείο της επαφής. Αμέσως, αέριδες φύσηξαν και όσοι ήταν κοντά, σπρώχτηκαν βίαια προς τα πίσω, ενώ άλλοι πετάχτηκαν μερικά μέτρα μακριά. Ο νέος, ανυποχώρητος, προχωρούσε μπροστά με όλη του την δύναμη και, τρέχοντας, πήδηξε στην άβυσσο που υπήρχε στο άνοιγμα.

–Θα μάθω την αλήθεια!

Το άνοιγμα αμέσως έκλεισε και κανείς δεν μπόρεσε να τον ακολουθήσει. Ο νεαρός, μετά από μερικά δευτερόλεπτα στο σκοτάδι, άνοιξε τα μάτια του...

–Φως! Αναφώνησε φανερά έκπληκτος, καθώς το σκότος είχε χαθεί.

* * *

Τα χρόνια πέρασαν, ο νεαρός μεγάλωσε και αποφάσισε να γυρίσει στην πατρίδα του. Η γνώση που είχε αποκτήσει δεν θα του προσέφερε καμιά βοήθεια σ' αυτό που είχε να αντιμετωπίσει.

–Τι στο καλό!

Τα μάτια του νέου γέμισαν φρίκη από τα ερείπια της πόλης και τις φωτιές που είχαν καλύψει τα πάντα.

–Τι συνέβη εδώ! Πού βρίσκ...

–Καλώς ήρθες, ακούστηκε μια γνώριμη φωνή.

–Εσύ! Τι έπαθε η πόλη;

–Θα σου εξηγήσω, αλλά πρέπει να τρέξουμε.

Χωρικοί με τσουγκράνες και πυρσούς μέσα στη νύχτα άρχισαν να ξεπροβαίνουν κοντά στις φλόγες.

–Αυτός είναι! Πιάστε τον!...

Το αγριεμένο πλήθος άρχισε να τρέχει προς το μέρος του. Ο γέρος και ο νέος άρχισαν να τρέχουν προς την εκκλησία, που ήταν το μόνο όρθιο κτίριο.

–Πώς μπορείς και τρέχεις τόσο γρήγορα; ρώτησε ο νέος, φανερά έκπληκτος.

–Δεν είναι της παρούσης.

Η φωνή του φανέρωνε τη διασκέδαση που αντλούσε ο ίδιος από την καταδίωξη.

Μετά από λίγες ώρες, το αγριεμένο πλήθος διαλύθηκε, μην μπορώντας να τους βρει. Ο γέρος ξαφνικά έσπασε την σιωπή.

–Καταζητείσαι!...

–Τι; Γιατί; Γιατί όλα έχουν αλλάξει;

–Δεν άλλαξαν!...

Τα μάτια του γέρου έλαμψαν στο φως της σελήνης και το έντονο κόκκινο χρώμα τους αναστάτωσε τον νέο.

–Εσύ άλλαξες.

–Τι εννοείς; ρώτησε ο νεαρός, προσπαθώντας να μην χάσει την αυτοκυριαρχία του.

–Τίποτα δεν άλλαξε, εσύ άλλαξες και σου φαίνονται όλα διαφορετικά.

Ο νέος τώρα είχε αρχίσει να χάνει τον έλεγχο και τα νεύρα του δεν έλεγαν να καταλαγιάσουν.

–Τι λες, παλιόγερε, πώς είναι δυνατόν!

Ο γέρος συνέχιζε να χαμογελά όλο και περισσότερο.

–Επειδή είδες τι υπάρχει έξω από το γυαλί. Γι' αυτό άλλαξες. Τώρα για τους συμπολίτες σου είσαι πια ένα ξένος, ένα τέρας.

–Λες ψέματα! Εσύ φταις για όλα!...

Ο νέος έπιασε τον γέρο από το λαιμό και τον πίεσε στον τοίχο της εκκλησίας.

–Ξανάκανε τα πράγματα όπως ήταν πριν!

Η λαβή του νέου άρχισε να σφίγγει.

–Με παρεξήγησες, μικρέ!...

Ο γερός έδωσε ξαφνικά μια κλωτσιά στο νέο και τον πέταξε μερικά μέτρα πίσω.

–Εσύ είσαι υπεύθυνος γι' αυτό, εσύ επέλεξες να δεις έξω από τα τείχη. Εγώ απλώς σου έδειξα το πώς.

Ο νέος έβηχε τώρα, φτύνοντας αίμα και κοιτώντας έντρομος τον γέρο στα μάτια.

–Εξάλλου, δεν μπορώ να κάνω τίποτα για ν' αλλάξω την κατάσταση.

Ο γερός τώρα παγερά:

–Θα πεθάνεις μόνος, σφαγμένος από το ίδιο σου το είδος. Μπορεί να προσπαθήσεις να τρέξεις, να κρυφτείς, αλλά τελικά το αποτέλεσμα θα είναι το ίδιο.

Και άρχισε να φεύγει.

–Πού πας; είπε με απελπισμένη φωνή ο νέος.

–Να ετοιμάσω τη νέα σου κατοικία.

Τα μάτια του γέρου έλαμπαν σαν να 'ταν του διαβόλου.

...Σιωπή...

Ο νέος μετά από λίγα λεπτά σηκώθηκε.

–Όχι δεν θα πεθάνω! Ακούς! ΔΕΝ ΘΑ ΠΕΘΑΝΩ!...

Ο νέος άρχισε να τρέχει πανικόβλητος. Τα ουρλιαχτά του τράβηξαν την προσοχή δύο αγροτών, που έβαζαν τα άλογα τους πίσω στο στάβλο για να κοιμηθούν.

–Εεε, αυτός δεν είναι;

–Ναι! Πρέπει να τον σκοτώσουμε, ο βασιλιάς μας το είπε ξεκάθαρα! Πάμε!...

Οι αγρότες ανέβηκαν στα άλογα και άρχισαν να κυνηγούν το νέο.

–Δεν θα με πιάσετε! φώναζε υστερικά ο νέος καθώς έτρεχε πέρα-δώθε.

–Χωριανοί, το τέρας επιτίθεται! Ελάτε να το σκοτώσουμε!...

Και άλλοι αγρότες μαζί με τα μαχαίρια και τους πυρσούς τους ακολούθησαν τους καβαλάρηδες.

«Πρέπει να κάνω κάτι! Σκέψου, σκέψου...».

Καθώς ο νέος έτρεχε, είδε μπροστά του τα τείχη.

–Αυτό είναι!

Ο νέος, με όλες του τις δυνάμεις, άρχισε να τρέχει προς τα τείχη.

–Θα τα καταφέρω!

Ο νέος πλησίαζε τώρα τα τείχη.

–Θα τα καταφέρω!...

Βάζει στην τσέπη του το χέρι και βγάζει το κλειδί.

–Και τώρα!

Πάει να το ακουμπήσει στο τείχος. Τίποτα!

–Έλα πια!

Ο νέος πιέζει το κλειδί σε διάφορα σημεία του τείχους, χωρίς όμως να έχει αποτέλεσμα.

Οι χωρικοί τον έχουν πλέον περικυκλώσει. Ο νέος, κοιτάζοντας το κλειδί στο φως της σελήνης, βλέπει ότι έχει χάσει το λαμπερό του χρώμα.

–Όχι, δεν μπορεί!

Χτυπά τώρα με τα χέρια του το γυαλί του τείχους, προσπαθώντας να το σπάσει! Οι χωρικοί κοιτάζουν έντρομα και σπεύδουν για να τον αποτελειώσουν.

Καθώς πλησιάζουν προς το μέρος του, ο νέος βλέπει να καθρεφτίζεται στο γυαλί το είδωλό του, ένα φριχτό πλάσμα.

–AAA!!!

* * *

Τριάντα χρόνια πέρασαν από τότε.

Ήταν μια συννεφιασμένη μέρα και ένας γέρος, μόνος μπροστά σε μια ταφόπλακα, την κοίταζε επίμονα.

–Με συγχωρείτε, κύριε, του είπε ένας έφηβος.

–Τι θες, παιδί μου;

–Να, από μικρός σας θυμάμαι να έρχεστε κάθε μέρα εδώ, σ' αυτόν ακριβώς τον τάφο.

–Και λοιπόν;

–Αναρωτιόμουν ποιος ήταν αυτός ο άνθρωπος. Ήταν, διαβάζω στην πλάκα, πολύ νέος. Πώς πέθανε;

Ο γέρος έβαλε το χέρι του στην τσέπη και άρχισε να παίζει στα δάχτυλά του με ένα αντικείμενο. Η χρυσαφένια λάμψη του θάμπωσε τα μάτια του έφηβου.

Μετά από λίγα λεπτά...

–Γιατί ενδιαφέρεσαι; ρώτησε.

Ο νεαρός, χαμένος στις σκέψεις του, ανασήκωσε το κεφάλι.

–Από περιέργεια.

Τα σύννεφα έγιναν πυκνότερα και άρχισε δυνατή βροχή.

Από το παράθυρο ενός παλιού αρχοντικού, ένας άντρας κοίταζε προς τα έξω χαμογελώντας στη θέα του χρυσού γνώριμου αντικειμένου που τώρα κρατούσε ο έφηβος.

–Πολύ περίεργο γούστο έχετε, άρχοντά μου. Απ’ όλα τα μέρη, γιατί επιλέξατε το συγκεκριμένο για το σπίτι σας;

Ο άντρας τώρα γύρισε το κεφάλι του προς το μέρος του επισκέπτη του και πήγε να καθίσει στο γραφείο του.

–Μ’ αρέσει η ησυχία του, σε βοηθά να συγκεντρωθείς, δεν συμφωνείτε πάτερ;

–Χα, χα, υποθέτω ότι έχετε δίκιο.

–Ας περάσουμε τώρα στις δουλειές. Ποιος είναι ο λόγος της επίσκεψής σας;

Ο παπάς τώρα είχε αρχίσει να ιδρώνει.

–Να, βλέπετε... η ενορία μας περνά κρίση. Τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των πιστών μας όλο και μειώνεται. Οδεύουμε προς διάλυση. Είναι και τα διάφορα ραγίσματα που έχουν εμφανιστεί στα τείχη και ο κόσμος φοβάται μην τυχόν δεν αντέξουν.

–Καταλαβαίνω, μην φοβάστε πάτερ, θα σας βοηθήσω εγώ να ξαναποκτήσετε τους πιστούς σας.

Έβγαλε μια βαλίτσα από ένα ντουλάπι.

–Και μαζί με αυτούς, θα επιδιορθωθούν και τα τείχη. Πιστεύω ότι με αυτά θα καλύψετε τις ανάγκες σας.

Ο παπάς κοίταξε μέσα στο περιεχόμενο της βαλίτσας και τα μάτια του έλαμψαν από ανακούφιση.

–Η γενναιοδωρία σας δεν έχει όρια, άρχοντά μου!

–Κάνω ό,τι μπορώ για το καλό του τόπου μου.

–Ο Θεός να σας έχει καλά.

Οι δύο άντρες αντάλλαξαν χειραψία και ο παπάς κατευθύνθηκε προς την πόρτα κρατώντας τον χαρτοφύλακα.

–Άρχοντά μου; είπε διστακτικά.

–Ναι;

–Δεν πιστεύετε ότι τα τείχη θα πέσουν, έτσι;

Ένα χαμόγελο σχηματίστηκε στα χείλη του άντρα.

–Μην φοβάστε, πάτερ, τα τείχη δεν θα πέσουν, αλλά και να πέσουν, εγώ θα είμαι εδώ για να τα ξαναχτίσω. Όπως έκανε επί τόσα χρόνια το γένος των Λουκιανών, έτσι και εγώ θα ακολουθήσω την παράδοση. Αλλιώς, πώς αλήθεια θα προστατευθεί ο τόπος μας;

Κεραυνοί άστραψαν και το φως φανέρωσε τα κόκκινα μάτια του ηγέτη.

Ο καιρός χειρότερευε και ένα περιστέρι πέταξε μέσα από ένα άνοιγμα που είχε δημιουργηθεί στο τείχος. Καθώς το έκανε όμως, τραυμάτισε μία από τις φτερούγες του. Πέταξε λίγο και κάθισε πάνω στον τάφο του νεαρού. Ανασήκωσε του κεφάλι του και κοίταξε προς τον ουρανό. Ακούραστο, απτόητο, αγέρωχο, περίμενε να περάσει η καταιγίδα...

Η αδελφή μου - Βασιλικής Σπύρου (Β΄ Έπαινος)

Έπειτα από τόσα λεπτά βρισκόμουν ακόμη κουλουριασμένη γύρω από το ίδιο σώμα... Ένα σώμα νεκρό... όμως για μένα ολοζώντανο... Ένα σώμα άσχημο... όμως για μένα το ομορφότερο στον κόσμο! Είχα δέσει σφιχτά τα χέρια μου γύρω της σαν μέγκενη... είχα κολλήσει πάνω της αρνούμενη πεισματικά να την εγκαταλείψω... Δεν υπήρχε περίπτωση να την αφήνα... όχι πάλι! Το είχα κάνει πολλές φορές στο παρελθόν και το είχα μετανιώσει... Τώρα; Μήπως ήταν πολύ αργά; Αυτό έλεγαν όλοι! Αυτό πρόδιδε και το κλάμα της μητέρας μου... αλλά το πείσμα μου δεν υποχωρούσε! Επέμενε να με εξωθεί πέρα από τα ανθρώπινα όρια.

* * *

Από τότε που θυμάμαι τον εαυτό μου ήξερα ως οικογένειά μου τη μαμά και τον μπαμπά. Μέναμε και οι τρεις σε μια παλιά αγροικία στην άκρη της κωμόπολης και... πού και πού μας επισκεπτόταν κάποιος συγγενής. Πάντα είχα μια ιδιαίτερη αίσθηση της ιδιοκτησίας μου... Ήθελα να ξέρω τι μου ανήκει κι αυτό να μην το διεκδικεί κανείς άλλος. Ήθελα το σπίτι να είναι για εμάς τους τρεις και οι γονείς μου να είναι μόνο για μένα. Τους αγαπούσα πολύ και, δεν μπορούσα να διανοηθώ πώς θα μπορούσαν να μην κάνουν το ίδιο... Ήταν μια από τις λίγες απαιτήσεις που είχα – ανείπωτη φυσικά. Δεν ήμουν από τα παιδιά που ζητούσαν ολοένα κι από ένα καινούριο παιχνίδι αλλά ομολογώ

πως αξίωνα την απόλυτη προσοχή τους πάνω μου και ήθελα να ασχολούνται μαζί μου.

Όταν έγινα πέντε χρονών η μαμά με έγραψε στο ωδείο της γειτονιάς και ξεκίνησα μαθήματα πιάνου. Θυμάμαι στα δύο πρώτα μαθήματα η δασκάλα προσπαθούσε να με πείσει για το πόσο ωραία είναι η μουσική μα... η μόνη απάντηση που κατάφερνε να πάρει από μέρους μου ήταν: «Η μαμά μου είναι καλύτερη από σένα. Δεν θα μου πεις τι θα κάνω!». Είχε υπομονή όμως και σιγά-σιγά με «έστρωσε»...

Δύο χρόνια αργότερα ετοιμαζόμουν να παίξω στην πρώτη μαθητική μου συναυλία. Οι γονείς μου και οι δύο παρόντες με μια φωτογραφική μηχανή ήταν δίπλα μου μέχρι να βγω στη σκηνή να παίξω το κομμάτι μου. Μόλις η συναυλία τελείωσε η μαμά μιλούσε παράμερα με μια μεσόκοπη γυναίκα που αργότερα έμαθα πως ήταν από την πρόνοια. Δεν θα ξεχάσω τα χαρακτηριστικά της – μελαμψή με ψαρά μαλλιά – γιατί ήταν αυτή που τρεις μέρες μετά βρισκόταν εκεί, στο κατώφλι του σπιτιού μας, κρατώντας από το χέρι ένα κοριτσάκι.

Η μαμά είχε πει να πάμε στο δωμάτιό μου να παίξουμε για να μιλήσει με τη γυναίκα. Το κοριτσάκι δεν μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση. Τη φώναζαν Νέλη από το Νεφέλη και μπορώ να πω πως της ταίριαζε το όνομα – καστανόξανθη, ελαφρώς χοντρούλα, με χλωμή επιδερμίδα. Έμαθα ότι ήταν δύο χρόνια μικρότερή μου αλλά δε μιλούσε πολύ. Την περισσότερη ώρα έπαιζα με τα παιχνίδια μου κι αυτή καθόταν ήσυχα στην άκρη και με κοίταζε με ενδιαφέρον. Δεν ξέρω τι το ενδιαφέρον έβρισκε στο να με βλέπει να παίζω με τα παιχνίδια μου – ποτέ δεν έμαθα. Εγώ, φυσικά, σίγουρη για τον εαυτό μου την αγνοούσα κανονικά ώσπου τη φώναξε η ξένη γυναίκα και έφυγαν...

Το ίδιο σκηνικό επαναλαμβανόταν ξανά και ξανά ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Δεν ήξερα τότε γιατί ερχόντουσαν στο σπίτι μας. Δεν ήταν καν συγγενείς μας και όπως και να 'χει η οποιαδήποτε οικειότητα με ξένους δεν συνηθίζονταν ούτε από τους γονείς μου ούτε από εμένα

* * *

Μια μέρα η γυναίκα, ήρθε, άφησε τη Νέλη και έφυγε χωρίς να κάνει τη συνηθισμένη κουβέντα με τη μαμά. Μου φάνηκε παράξενο και χωρίς να ξέρω τι θα ακολουθούσε, κάτι μέσα μου με προδιέθετε αρνητικά...

Από εκείνη τη μέρα η Νέλη εγκαταστάθηκε μόνιμα στο σπίτι μας. Το δικό μας σπίτι! Διαπιστώνοντας τον στενό κλοιό που νόμιζα ότι υπήρχε ως τότε ανάμεσα σε εμένα και τους γονείς μου. Κι εκείνοι; Πώς μπόρεσαν να δεχτούν να σπάσει η αλυσίδα μας για ένα ξένο κρίκο; Σε τελική ανάλυση δεν την ξέραμε και από πριν και μου ήταν δύσκολο να συνηθίσω μια τόσο ριζική αλλαγή που οι γονείς μου παρουσίαζαν ως κάτι το απολύτως φυσιολογικό...

Της παραχωρήθηκε το δωμάτιο των ξένων που ήταν δίπλα στο δικό μου. Όλα είχαν αλλάξει πια! Το πρωί η μαμά μάς ξυπνούσε και τις δύο μαζί, μας πήγαινε και τις δύο σχολείο μαζί, μας καληνύχτιζε μαζί... Δεν μου άρεσε καθόλου αυτό... Ένιωθα πως έπαιρνα πια τη μισή αγάπη από τους γονείς μου. Την υπόλοιπη την παραχωρούσαν στη Νέλη. Γιατί; Η Νέλη να τρώει μαζί μας το μεσημέρι, η Νέλη να λέει κι εκείνη πώς πέρασε τη μέρα της στο σχολείο, η Νέλη να έχει κι εκείνη τα δικά της δώρα από τους γονείς μου όπως κι εγώ... η Νέλη, η Νέλη, η Νέλη!!! Από τη μια μέρα στην άλλη είχε τα ίδια δικαιώματα με μένα...

Μεγαλώσαμε έτσι για τα πρώτα τρία, τέσσερα χρόνια χωρίς ιδιαίτερες σχέσεις μεταξύ μας, αν και οι γονείς μου είχαν πει πολλάκις: «Η Νέλη είναι η νέα σου αδερφή τώρα! Δείξ' της λίγη αγάπη!». Λες αυτή που της έδειχναν οι γονείς μου δεν ήταν αρκετή! Μπορεί να παίζαμε μαζί καμιά φορά, αλλά αυτό ήταν όλο. Δεν μοιάζαμε και ακόμα και στο σχολείο είχαμε διαφορετικές παρέες... Έπειτα από λίγο καιρό ερχόταν κι η Νέλη στο ωδείο για μαθήματα βιολιού.... Και όσο κι αν δεν ήθελα να το παραδεχτώ τη ζήλευα!

Με τον καιρό είχα, βέβαια, αρχίσει να την αποδέχομαι. Ίσως όχι ως αδερφή μου, αλλά τουλάχιστον τα πηγαίναμε καλύτερα από πριν. Με ρωτούσε πράγματα για το σχολείο και μου εκμυστηρευόταν για τις φιλίες της και ό,τι άλλο την απασχολούσε, περιμένοντας τις συμβουλές της μεγαλύτερης αδερφής. Της έλεγα κάποια πράγματα, διστακτικά στην αρχή, πρόθυμα στη

συνέχεια. Ποτέ δεν θέλησε να φανεί καλύτερη από εμένα. Χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν την αγαπούσα. Απλά, ίσως, δεν την αγαπούσα τόσο όσο τον εαυτό μου και τους γονείς μου...

* * *

Τέσσερα χρόνια μετά η κατάσταση στο σπίτι άλλαξε. Η μαμά καληνύχτιζε πρώτα εμένα κι ύστερα πήγαινε στο δωμάτιο της Νέλης και συζητούσαν για καμιά ώρα, αρνούμενες να μου πουν τι κουβέντιαζαν. Ο μπαμπάς ήταν νευρικός. Γύριζε, όπως ισχυριζόταν, κουρασμένος από τη δουλειά και δεν είχε όρεξη για πολλές κουβέντες. Δεν με ρωτούσε πια πώς πήγε η μέρα μου στο σχολείο. Δε με μάλωνε που έβλεπα τηλεόραση μέχρι αργά το βράδυ, ενώ εκείνος ήταν στο γραφείο κάνοντας τηλεφωνήματα. Κάτι δεν πήγαινε καλά και το ήξερα!

Ένα βράδυ η μαμά με καληνύχτισε, έσβησε το φως και πήγε, ως συνήθως, στο δωμάτιο της Νέλης. Εγώ σηκώθηκα νυχοπατώντας, αποφασισμένη να μάθω τι συζητούσαν κάθε βράδυ. Πήγα, λοιπόν, και θρονιάστηκα ξυπόλυτη έξω από το υπνοδωμάτιο της Νέλης.

«Μην ανησυχείς, μωρό μου», άκουσα την ψιθυριστή φωνή της μαμάς. «Όλα θα πάνε καλά. Θα κάνεις λίγο υπομονή. Μπορεί να χρειαστεί να λείψεις από το σχολείο μια-δυο εβδομάδες... Θα δούμε πώς θα πας και...». Έβγαλε ένα βαθύ αναστεναγμό.

«Μαμά;». Μόλις άκουσα τη φωνή της Νέλης μια ακίδα ζήλιας με τσίμπησε. «Φοβάμαι!» Αναφιλητά συνόδευσαν τη φράση. Τι στο καλό συνέβαινε;

«Σώπα, αγάπη μου, σώπα!» η τρεμάμενη φωνή της μαμάς. Δεν καταλάβαινα! Εμένα, δηλαδή, με καληνύχτιζε με ένα ξερό «καληνύχτα!» για να πάει δίπλα να παρηγορήσει τη Νέλη;

Ο θυμός της προδοσίας ώθησε το χέρι μου να γραπώσει το πόμολο και με δύναμη άνοιξα την πόρτα και μπήκα στο δωμάτιο αντικρύζοντας τη Νέλη να κλαίει στην αγκαλιά της μαμάς.

«Πήγαινε στο δωμάτιό σου», είπε ήρεμα η μαμά.

«Όστε έτσι εεε; Ο μπαμπάς κλειδαμπαρώνεται στο γραφείο... Εσύ στο δωμάτιο της Νέλης κάθε βράδυ... Δε νοιάζεστε αν τρώω, αν κοιμάμαι, αν βρίσκομαι καν στο σπίτι... Δεν μπαίνετε στον κόπο να μου πείτε τι στο καλό συμβαίνει... Κι η μόνη σου απαίτηση είναι να γυρίσω στο δωμάτιό μου;». Έβραζα μέσα μου! Η οργή είχε φέρει καταρράκτες στους δακρυικούς μου πόρους που κόντευαν να ξεχειλίζουν.

Η μαμά είχε μείνει να με κοιτάζει ανέκφραστα.

«Θα μου πει κάποιος κάτι επιτέλους;» ξέσπασα αφήνοντας τα δάκρυα να ξεχυθούν στα μάγουλά μου.

«Η αδερφή σου είναι άρρωστη». Η φράση της με χαστούκισε. «Διαγνώστηκε οξεία λεμφοβλαστική λευχαιμία».

Ήξερα τι ήταν λευχαιμία. Χημειοθεραπείες... κι αν δεν πάνε όλα καλά... Ενστικτωδώς πήγα κι εγώ και κουλουριάστηκα στη μουσκεμένη ποδιά της μαμάς, δίπλα στη Νέλη. Η μαμά μας αγκάλιασε σφιχτά και τις δύο και το μόνο που είπε ήταν: «Έχει ο Θεός! Η ελπίδα πεθαίνει πάντα τελευταία...».

* * *

Η Νέλη μπήκε στο νοσοκομείο την επόμενη εβδομάδα για να υποβληθεί σε χημειοθεραπευτικά σχήματα. Στο σχολείο οι φίλες της επέμειναν να με ρωτούν γιατί έλειπε, κι εγώ το μόνο που μπορούσα να τους απαντήσω ήταν: «Πρέπει να μείνει στο σπίτι για λίγες μέρες». Οι γονείς μου περνούσαν τον περισσότερο χρόνο στο νοσοκομείο. Εναλλάξ κάποιος ερχόταν στο σπίτι για να φροντίσει να φάω, να κοιμηθώ και να πάω σχολείο. Με ρώτησαν αν ήθελα να πάω να δω τη Νέλη στο νοσοκομείο αλλά το διάβασμα δεν μου άφηνε χρόνο για χάσιμο.

Δέκα μέρες μετά η Νέλη επέστρεψε πιο χλωμή απ' ό,τι τη θυμόμουν. Τα μαλλιά της είχαν αραιώσει και στο πρόσωπό της είχε αποτυπωθεί η εξάντληση. Μόλις με είδε χαμογέλασε πλατιά. Το ίδιο κι εγώ. Έτρεξα να την αγκαλιάσω, μα παραλίγο να τη ρίξω κάτω! Ήταν πολύ αδύναμη! Ο μπαμπάς τη βοήθησε να πάει μέχρι το καθιστικό. Μου ήταν δύσκολο να συνηθίσω στην καινούρια εικόνα της, μα δεν σκόπευα να την κάνω να νιώθει χειρότερα απ' ό,τι ήδη ένιωθε.

Η επαφή της με τον έξω κόσμο είχε απαγορευτεί για πρόληψη από τυχόν ιώσεις. Έτσι δεν μπορούσε να παρακολουθήσει μαθήματα ούτε στο σχολείο, ούτε στο ωδείο. Ένωθα θλίψη μέσα μου... Δεν μπορούσα ούτε κατά διάνοια να φανταστώ τον εαυτό μου φυλακισμένο όλη μέρα μέσα, με το φόβο ότι η ζωή μου κρέμεται από μια κλωστή.

* * *

Μια Παρασκευή βράδυ η Νέλη ήταν στο σαλόνι κι εγώ είχα ετοιμαστεί για το μάθημα πιάνου. «Έρχεσαι λίγο να σου πω;» με φώναξε η μαμά στην κουζίνα. «Θα πρέπει να συναντήσουμε με τον μπαμπά σου το γιατρό της Νέλης και δεν μπορούμε να την αφήσουμε μόνη της. Της είναι δύσκολο να μετακινείται... Μπορεί να χρειαστεί βοήθεια. Δεν πειράζει να μην πας μια φορά στο μάθημα». Δεν το πίστευα ότι το έλεγε αυτό!

«Πιστεύεις ότι είναι δίκαιο;» της αντιγύρισα ψυχρά. «Πιστεύεις ότι πρέπει να το υποστώ και αυτό; Δεν φτάνουν οι ως τώρα θυσίες; Εσένα και τον μπαμπά σας βλέπω μια στο τόσο και τώρα μου λες ότι πρέπει να παραμερίσω και τη δική μου ζωή, μήπως και χρειαστεί κάτι η Νέλη; Δεν φταίω εγώ που αρρώστησε, εντάξει;» της πέταξα κατάμουτρα.

Τα μάτια της μαμάς βούρκωσαν αυτοστιγμεί. «Αυτό από εσένα δεν το περίμενα!».

Ένας κρότος ακούστηκε απ' το σαλόνι κι η μαμά βγήκε κοπανώντας την πόρτα πίσω της. Μετά από λίγο την ακολούθησα κι εγώ... Το βιολί της Νέλης βρισκόταν στο πάτωμα σπασμένο στα δύο, δίπλα στην καρέκλα της, και το δοξάρι κρεμόταν απ' τα τρεμάμενα χέρια της.

«Συγγνώμη», είπε με λυγμούς, «δεν τα κατάφερα...».

Τότε το κατάλαβα! Η ψυχολογία της αδερφής μου είχε σπάσει όπως ακριβώς και το βιολί στα πόδια της. Εκείνο το βράδυ δεν πήγα στο μάθημα, ο μπαμπάς πήγε στο ραντεβού με το γιατρό κι η μαμά έμεινε να φροντίσει τη Νέλη. Κανείς δε με καληνύχτισε...

Την επομένη η Νέλη εισήχθη πάλι στο νοσοκομείο για να επαναλάβει τα σχήματα κι εγώ έμενα ουσιαστικά μόνη μου στο σπίτι. Όλη η προσοχή των γονιών μου ήταν πια στραμμένη σε 'κείνη, που δε ήταν και δικό τους παιδί! Δε λέω πως δεν έπρεπε να τη βοηθήσουν, αλλά κι εγώ; Κι εγώ άξιζα την αγάπη τους και ένιωθα πως την είχα στερηθεί. Γι' αυτό και είχα αποφασίσει να μην επισκεφτώ την αδερφή μου στο νοσοκομείο. Όχι επειδή δεν ήθελα, αλλά επειδή αν το έκανα θα ήσαν σαν να επιβράβευα τους γονείς μου που με παραμελούσαν.

* * *

Λίγες μέρες αργότερα όλοι είχαν επιστρέψει στο σπίτι και αν και τα μαλλιά είχαν εξαφανιστεί από το κεφάλι της αδελφής μου, τα νέα ήταν ευχάριστα. Οι εξετάσεις έδειχναν πως είχαν περιοριστεί οι βλάβες και πως η επόμενη θα ήταν η τελευταία επανάληψη της χημειοθεραπείας.

Και επειδή ο χρόνος δεν είναι ποτέ με το μέρος των ανθρώπων, ούτε που κατάλαβα πώς γλίστρησαν αυτές οι δύο εβδομάδες και η Νέλη ήταν πάλι στο νοσοκομείο κι εγώ πίσω στην ανιαρή ρουτίνα μου... Την τέταρτη μέρα ο μπαμπάς με πήρε νωρίς από το σχολείο.

Σε όλο το δρόμο πάσχιζα να μάθω τι συνέβαινε αλλά μάταια. Ο μπαμπάς δεν έβγαλε μιλιά μέχρι που φτάσαμε στο νοσοκομείο που ήταν η Νέλη. Συναντήσαμε τη μαμά στον προθάλαμο του δωματίου της.

«Πώς είναι;» ρώτησε ανήσυχα ο μπαμπάς.

«Η κατάσταση είναι κρίσιμη... Δεν είναι σίγουροι οι γιατροί αν ο οργανισμός της θα μπορέσει να αντέξει τον ιό», απάντησε απελπισμένα η μαμά.

«Η Νέλη κόλλησε ιό;».

«Ναι. Υποτροπίασε και... χμμ! Απ' το πρωί ζητά να σε δει!».

Χωρίς δεύτερη κουβέντα μπήκα στο δωμάτιο και έκλεισα την πόρτα του θαλάμου, αθόρυβα, πίσω μου. Αντικρίζοντας τη Νέλη στο κρεβάτι του νοσοκομείου... φαλακρή, μπλεγμένη σε ένα κουβάρι σωληνάκια από διαφορετικά μηχανήματα, μου ήρθε να βάλω τα κλάματα. Πλησίασα και κάθισα στο κρεβάτι. Η Νέλη αντιλήφθηκε την κίνησή μου και ανταποκρίθηκε

ανοίγοντας κουρασμένα τα μάτια της. Ένα χαμόγελο πλημμύρισε το πρόσωπό της.

«Αδελφή μου!», είπε γελώντας, «...χαίρομαι που είσαι μαζί μου... εδώ!». Συγκινήθηκα. Η υγεία της βρισκόταν σε κίνδυνο κι εκείνη σκεφτόταν εμένα! Με αγαπούσε πραγματικά!

Πήρα το χέρι της στα δικά μου προσπαθώντας να μην κουνήσω τα σωληνάκια. «Όλα θα πάνε καλά!» της είπα όσο πιο χαρούμενα μπορούσα, παρότι ένα χείμαρρος δακρύων απειλούσε να ξεχυθεί από τα μάτια μου.

«Το ξέρω! Δεν πρέπει να φοβόμαστε. Έτσι δεν είναι;».

«Έτσι!» ψέλλισα. «Μόλις ξεμπερδέψεις από 'δω μέσα...» αποπειράθηκα να μιλήσω για κάτι άσχετο προκειμένου να της φτιάξω τη διάθεση.

«Αδερφή μου...», με διέκοψε. «Ευχαριστώ που ήρθες!». Το σφίξιμο στο χέρι μου έγινε πιο έντονο κι ύστερα σταδιακά χαλάρωνε. Σταγόνες κατρακύλισαν στα μάγουλά μου.

«Νέλη!» φώναξα, σφίγγοντάς της περισσότερο με το χέρι, μα εκείνη δεν αποκρινόταν. Η πράσινη γραμμή στην οθόνη δίπλα στο κρεβάτι της είχε γίνει ευθεία! Έπεσα πάνω της και την αγκάλιασα χωρίς να πω τίποτα άλλο παρά μόνο: «Αδερφή μου!».

Από τα επόμενα απέμειναν μόνο θολά αποσπάσματα στη μνήμη μου. Χέρια ήρθαν και με τράβηξαν απ' τους ώμους. Καθώς το τοπίο ξεμάκραινε, γιατροί με λευκές ρόμπες κινούνταν δαιμονικά στο οπτικό μου πεδίο. Κάποια στιγμή είδα τη μαμά να σπαράζει στην αγκαλιά του μπαμπά... Τα χέρια με απίθωσαν δίπλα σε ένα παράθυρο. Ένα θλιβερό μούδιασμα απλώθηκε μέσα μου... Ακούμπησα τα χέρια μου στο τζάμι και προσπαθούσα να δω μέσα από τον καταγισμό των δακρύων μου και της βροχής έξω... Κάποιος φώναξε το όνομά μου: «Ελπίδα». «Η ελπίδα πεθαίνει πάντα τελευταία» σατίριζαν πάντα το όνομά μου. Ευχόμουν τώρα να μην ήταν αλήθεια!

Υπήρξε ένας άνθρωπος, πέρα από τους γονείς μου, που με αγάπησε πραγματικά κι εγώ τι έκανα; Της γύρισα την πλάτη! Την άφησα να τα βγάλει πέρα μόνη της! Άφησα έναν ηλίθιο εγωισμό – τον δικό μου – να νικήσει. Και το έπαθλο... να χάσω τη μόνη αδερφή που είχα ποτέ!

Μια στάλα βροχής γλίστρησε κάτω απ' το δάκτυλό μου έξω από το παράθυρο... Ήταν μόλις τρία χιλιοστά μακριά κι όμως δεν μπόρεσα να τη σταματήσω...

Τα κυκλάμινα - Αντώνη Σεργίου (Γ' Έπαινος)

Στα μικρά σπιτάκια, στον παλιό προσφυγικό συνοικισμό, κατοικούνε άνθρωποι από πολλά χωριά της κατεχόμενης Κύπρου. Πριν από τον πόλεμο ήταν όλοι τους νοικοκυραίοι, με χωράφια και περιβόλια και μποστάνια. Την αγαπούσανε τη γη τους. Την ποτίζανε με τον ιδρώτα τους κι εκείνη τους ανταπόδιδε την αγάπη με πλούσιες σοδειές. Γεμίζανε τ' αλώνια με τα χρυσόξανθα στάχια. Πρασινολογούσαν τα περιβόλια. Την Άνοιξη ήταν παράδεισος. Ο μυρωμένος αέρας απ' τους ανθούς έφτανε ως την πόλη. Το Φθινόπωρο χαρούμενες οι κοπελιές κόβαν τα πορτοκάλια και τα λεμόνια. Οι πατεράδες τα μοσχοπουλούσαν στους εμπόρους και οι μάνες ετοιμάζαν τα προικιά για να καλοπαντρέψουν τις θυγατέρες τους.

Στις γειτονιές των χωριών άκουγες χαρές και γέλια και στις ευρύχωρες αυλές παίζανε ξέγνοιαστα τα παιδιά. Οι πόρτες τους ήταν πάντα ξεκλειδωτες, για να μπαίνει η χαρά και να βγαίνει η λύπη. Δεν είχαν τίποτε να φοβηθούν. Κακό δεν έβαζε ποτέ ο νους τους.

Πάνε εκείνες οι εποχές. Ήρθε ο πόλεμος κι έφερε το χαλασμό, το θάνατο και τον ξεριζωμό. Ο κόσμος έφευγε με τα ρούχα που φορούσε για να σωθεί. Οι μάνες κρατούσανε σφιχτά στην αγκαλιά τους τα βρέφη. Τα μεγαλύτερα παιδιά κοίταζαν εκστατικά και αναρωτιόνταν τι παιχνίδι ήταν ετούτο.

Πολλοί σκοτώθηκαν. Άλλοι πιάστηκαν αιχμάλωτοι και μεταφέρθηκαν σε φυλακές στην Τουρκία. Όσοι ήταν τυχεροί, γύρισαν πίσω. Οι άλλοι γράφτηκαν στο μακρύ κατάλογο των αγνοουμένων.

Εκείνους που επέζησαν, βίαια ξεριζωμένους, τους έφεραν προσωρινά στους συνοικισμούς. Για λίγο καιρό... έτσι τους είπαν. Όσο να περάσει το κακό.

Πέρασαν χρόνια από τότε. Οι γονείς μεγάλωσαν. Οι παππούδες πέθαναν με τον καημό της προσφυγιάς. Τα παιδιά σκορπίστηκαν σαν τα πουλιά που τους χάλασαν τη φωλιά. Κάποια έφυγαν σε ξένες χώρες και άλλα ζουν σκορπισμένα στις πόλεις του νησιού.

Τα πρώτα χρόνια είχε ζωή ο συνοικισμός. Τώρα γέρασε κι αυτός μαζί με τους ανθρώπους. Πολλά από εκείνα τα σπίτια είναι ακατοίκητα και ετοιμόρροπα. Μερικά όμως είναι ασπρισμένα με πολλή νοικοκυροσύνη και στις αυλές ανθίζει κάποια λεμονιά για να θυμίζει τα περιβόλια. Οι βασιλικοί μοσχοβολούν μέσα στους τενεκέδες.

Στο ακρινό σπιτάκι του συνοικισμού μένει μόνη της μια ηλικιωμένη γυναίκα. Ο άντρας της πέθανε λίγα χρόνια μετά τον πόλεμο. Δεν ήταν άρρωστος. Μόνο που τον έφαγε το μαράζι για τον αγνοούμενο γιο του.

—Δεν θα γυρίσει γυναίκα... της έλεγε με καημό. Σκοτώθηκε... και δεν μας το λένε!

Μ' αυτό το παράπονο άφησε τον κόσμο τούτο ο πρόσφυγας.

Η μάνα αρνιόταν να πιστέψει πως ο λεβέντης της, το καμάρι της, ο γιος της ο μοσχοαναθρεμένος, χάθηκε.

—Δεν μπορεί να μην τον είδε κανείς. Αποκλείεται... Κάποιος θα ξέρει... Μια μέρα θα μάθω νέα του. Θα ζω και θα τον περιμένω!...

Περνούσαν πικρά και δύσκολα τα χρόνια.

Οι δυο της κόρες είναι παντρεμένες στην ξενιτιά. Οι δυσκολίες, τα προβλήματα, τις κράτησαν μακριά από τη γριά μάνα. Πέρυσι όμως το φθινόπωρο, ήρθαν να την δουν και της πρότειναν να την πάρουν στο χωριό τους ...Να δουν το σπίτι τους!

–Επιτρέπεται... Τώρα άνοιξαν τα οδοφράγματα. Μια τυπική διαδικασία και μπορείς να περάσεις...

–Αν πάω, κόρη μου, θα πάω για να μείνω! Να πάω σαν ξένη, να δω ξένους να κατοικούν στο σπίτι μου, δεν το αντέχω! Δεν το μπορώ!...

Με το πες πες πείστηκε. Φόρεσε το καινούργιο της τσεμπέρι, έβαλε την καλή της ποδιά (ντυνόταν ακόμα παραδοσιακά) και ξεκίνησαν πρωί- πρωί.

Όταν επέστρεψαν, αργά το απόγευμα, η πικραμένη μάνα έβγαλε με προφύλαξη από την τσέπη τής ποδιάς της εκείνο που είχε φέρει από τον τόπο της. Το κρατούσε λες και ήταν πολύτιμο πετράδι. Φοβόταν μην το πληγώσει, μην του κάνει κακό. Το απίθωσε με προσοχή σε μια πήλινη γλάστρα και το σκέπασε με χώμα τόσο τρυφερά που νόμιζες πως σκεπάζει το μωρό της να κοιμηθεί. Ήταν ένας βολβός κυκλάμινο. Αραιά και πού του έριχνε μια στάλα νερό. Δε θέλουν πολύ νερό τα κυκλάμινα.

Ποτέ δεν την άκουσε κανένας να τραγουδά, μα σήμερα που βγήκε στην αυλή, ψέλλιζε ένα τραγούδι από εκείνα τα παλιά που λέγανε στους ξένους τους όταν τους καλωσόριζαν στο σπιτικό τους:

Καλώς το, καλωσόρισες
χαρές που θα μου δώσεις...

–Με ποιον μιλάς, γειτόνισσα; Την ρώτησε η διπλανή.

–Με το κυκλάμινό μου. Αυτό που έφερα πέρυσι από το χωριό μου. Το φύτεψα και τώρα δεξ... έβγαλε φυλλαράκια! Έζησε! Φύτρωσε! Θα ανθίσει! Ξέρεις τι όμορφα λουλούδια που κάνει και πόσο μοσχοβολούν; Δεν ξέρω στα δικά σας τα μέρη αν είχατε κυκλάμινα, μα στον τόπο μας, τώρα το φθινόπωρο, με τις πρώτες βροχές, όπου είχε λίγο χώμα, φύτεωναν τα κυκλάμινα. Μέσα στις σχισμές των βράχων πρόβαλλαν δειλά-δειλά τα κεφαλάκια τους και ανέμιζαν τις σημαιούλες τους. Ήταν ο Πενταδάκτυλος σεντόνι κεντημένο. Κάθε κυκλάμινο και μια μικρή ανθοδέσμη. Άλλα ροζ κι άλλα άσπρα. Ήταν χαρά Θεού! Από τότε που το έφερα, νιώθω πως δεν είμαι μόνη μου στο σπίτι. Όλο το χωριό είναι εδώ και μου κρατάει συντροφιά. Τώρα που φύτρωσε το

κυκλάμινο να δεις... θα 'ρθει κι ο γιος μου, γιατί πολύ τα αγαπούσε τα κυκλάμινα. Να δεις χαρές που θα κάνει όταν το δει ανθισμένο...

Καημένη Μάνα!

Περάσανε μέρες. Τα καφέ λεπτά φυλλαράκια μεγάλωσαν. Πήραν να πρασινίζουν και να ανοίγουν σαν μικρές καρδούλες. Προβάλανε και τα μικρά ανθάκια κι όπου να 'ναι θα ανοίξουν.

Τότε έφθασαν και τα νέα. Βρέθηκε ο γιος της!... Ήταν θαμμένος σε ομαδικό τάφο. Έγινε ταυτοποίηση των οστών του και θα την ειδοποιήσουν πότε θα γίνει η κηδεία του.

Έκλαψε κι αναστέναξε σαν κλαίνε κι άλλες μάνες.* Μοιρολόγησε τον λεβέντη της. Κείνο το μοιρολόγημα έμοιαζε με νανούρισμα, γλυκόπικρο τραγούδι.

–Εσύ μου το έλεγες, αφέντη, πως δεν θα γυρίσει... Γι' αυτό και βιάστηκες να φύγεις... για να πας κοντά του όσο γινόταν πιο γρήγορα, είπε στον μακαρίτη τον άντρα της, όταν πήγε το απόγευμα να ανάψει το καντήλι του.

Το είχε συνήθεια από τότε που πέθανε, μα με ήλιο μα με βροχή, κάθε απόγευμα πήγαινε περιπατητή ως το κοιμητήριο και καθόταν εκεί στο φτωχικό τάφο. Πρώτα τον χαιρετούσε, όπως τότε που γύριζε στο σπίτι από τις δουλειές του. Ύστερα του έλεγε τα νέα. Μετά άναβε το θυμιατήρι, έκανε τρεις γύρους τον τάφο λιβανίζοντας και μονολογώντας. Τέλος άναβε το καντήλι, καληνύχιζε και έφευγε.

Απόψε κάθισε περισσότερο. Δεν έλεγε τίποτα. Καθόταν σκυφτή και κάπου-κάπου σκούπιζε ένα δάκρυ με τη μαντήλα της. Αργά, σηκώθηκε να φύγει. Πριν τον καληνυχτίσει, του είπε.

–Μην έχεις έγνοια. Θα ετοιμάσω το σπίτι... όταν τον φέρουν... Θα του κόψω και κυκλάμινα, από αυτά που έφερα από το χωριό μας, γιατί πολύ του άρεσαν τα κυκλάμινα!!!...

* Ο στίχος είναι παρμένος από το θρήνο της Παναγίας, που είναι παραδοσιακό τραγούδι της Κύπρου.